

Tämä asiakirja on ainoastaan dokumentoinnin apuväline eikä sillä ole oikeudellista vaikutusta. Unionin toimielimet eivät vastaa sen sisällöstä. Säädösten todistusvoimaiset versiot on johdanto-osineen julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä ja ne ovat saatavana EUR-Lexissä. Näihin virallisiin teksteihin pääsee suoraan tästä asiakirjasta siihen upotettujen linkkien kautta.

► **B****NEUVOSTON DIREKTIIVI 92/43/ETY,**

annettu 21 päivänä toukokuuta 1992,

luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta

(EYVL L 206, 22.7.1992, s. 7)

sellaisena kuin se on muutettuna seuraavilla:

		virallinen lehti		
		N:o	sivu	päivämäärä
► <u>M1</u>	Neuvoston direktiivi 97/62/EY, annettu 27 päivänä lokakuuta 1997	L 305	42	8.11.1997
► <u>M2</u>	Euroopan Parlamentin ja neuvoston asetukset (EY) N:o 1882/2003, annettu 29 päivänä syyskuuta 2003	L 284	1	31.10.2003
► <u>M3</u>	Neuvoston direktiivi 2006/105/EY, annettu 20 päivänä marraskuuta 2006	L 363	368	20.12.2006
► <u>M4</u>	Neuvoston direktiivi 2013/17/EU, annettu 13 päivänä toukokuuta 2013	L 158	193	10.6.2013

sellaisena kuin se on muutettuna seuraavilla:

► <u>A1</u>	Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisasiakirja (mukautettu neuvoston päätöksellä 95/1/EY, Euratom, EHTY)	C 241 L 1	21 1	29.8.1994 1.1.1995
► <u>A2</u>	Asiakirja Tšekin tasavallan, Viron tasavallan, Kyproksen tasavallan, Latvian tasavallan, Liettuan tasavallan, Unkarin tasavallan, Maltan tasavallan, Puolan tasavallan, Slovenian tasavallan ja Slovakian tasavallan liittymisehdoista ja niiden sopimusten mukautuksista, joihin Euroopan unioni perustuu	L 236	33	23.9.2003

Oikaistu:

- **C1** Oikaisu, EYVL L 59, 8.3.1996, s. 63 (92/43/ETY)
 ► **C2** Oikaisu, EYVL L 31, 6.2.1998, s. 30 (92/43/ETY)

▼B

NEUVOSTON DIREKTIIVI 92/43/ETY,
annettu 21 päivänä toukokuuta 1992,
luontotyyppien sekä luonnonvaraisen elämistön ja kasviston
suojelusta

Määritelmät*1 artikla*

Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

- a) *'suojelulla'* toimenpidekokonaisuutta, jota luontotyyppien ja luonnonvaraisten eläin- ja -kasvikantojen suotuisan suojelun tason säilyttäminen tai ennalleen saattaminen e ja i kohdan merkityksessä edellyttää;
- b) *'luontotyypeillä'* maa- ja vesialueita, joita luonnehtivat maantieteelliset, abioottiset ja bioottiset ominaisuudet ja jotka ovat joko luonnontilaisia tai puolittain luonnontilaisia;
- c) *'yhteisön tärkeinä pitämällä luontotyypeillä'* niitä 2 artiklassa tarkoitetuista alueista:

i) jotka ovat uhanalaisia niiden luontaisella levinneisyysalueella

tai

ii) joiden luontainen levinneisyysalue on pieni niiden taantumisen tai luontaisesti rajoittuneen alueen vuoksi

tai

▼M3

- iii) joissa on edustavia esimerkkejä yhden tai useamman seuraavan yhdeksän luonnonmaantieteellisen alueen luonteenomaisista ominaisuuksista: alppivyöhyke, Atlantin vyöhyke, Mustanmeren vyöhyke, boreaalinen vyöhyke, mannervyöhyke, Makaronesian vyöhyke, Välimeren vyöhyke, Pannonian vyöhyke ja arovyöhyke.;

▼B

Nämä luontotyypit luetellaan tai ne voidaan luetella liitteessä I;

- d) *'ensisijaisesti suojeltavilla luontotyypeillä'* luontotyyppijä, jotka ovat uhanalaisia ja jotka esiintyvät 2 artiklassa tarkoitettulla alueella, ja joiden suojelusta yhteisö on erityisvastuussa, kun otetaan huomioon niiden luontaisen levinneisyysalueen osuus jäsenvaltion 2 artiklassa tarkoitettusta alueesta. Nämä ensisijaisesti suojeltavat luontotyypit on merkitty liitteessä I tähdellä(*);

▼B

- e) *'luontotyyppin suojelun tasolla'* eri tekijöiden yhteisvaikutusta, joka koskee luontotyyppiä ja sillä luonteenomaisia lajeja ja joka voi vaikuttaa alueen luontaiseen levinneisyyteen, rakenteeseen ja toimintoihin pitkällä aikavälillä sekä sille luonteenomaisten lajien eloonjäämiseen pitkällä aikavälillä, 2 artiklassa tarkoitetulla alueella.

Luontotyyppin ”suojelun taso” katsotaan ”suotuisaksi” jos:

— sen luontainen levinneisyys sekä alueet, joilla sitä esiintyy tällä alueella ovat vakaita tai laajenemassa

ja

— erityinen rakenne ja erityiset toiminnot, jotka ovat tarpeen sen säilyttämiseksi pitkällä aikavälillä, ovat olemassa ja säilyvät todennäköisesti ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa

ja

— alueelle luonteenomaisten lajien suojelun taso on suotuisa i kohdassa tarkoitetulla tavalla;

- f) *'lajin elinympäristöllä'* erityisten abioottisten ja bioottisten tekijöiden avulla määriteltyä ympäristöä, jossa laji elää jossakin elinkaarensa vaiheessa;

- g) *'yhteisön tärkeinä pitämällä lajeilla'* niitä lajeja, jotka ovat 2 artiklassa tarkoitetulla alueella:

i) uhanalaisia, lukuun ottamatta niitä lajeja, joiden luontainen levinneisyys tällä alueella on rajallinen ja jotka eivät ole uhanalaisia tai vaaraantuneita läntisellä palearktisella alueella,

tai

ii) vaarassa, eli niiden siirtyminen uhanalaisten lajien ryhmään on todennäköistä lähitulevaisuudessa, jos uhan aiheuttaneet tekijät pysyvät ennallaan,

tai

iii) harvinaisia, eli niiden kannat ovat pieniä ja, vaikka ne eivät olisikaan tällä hetkellä uhanalaisia tai vaaraantuneita, ne saattavat tulla sellaisiksi. Näitä lajeja on rajoitetuilla maantieteellisillä alueilla tai ne ovat levinneet hajanaisesti suuremmalle alueelle,

tai

iv) paikallisia ja vaativat erityishuomiota elinympäristönsä erityisluonteen vuoksi ja/tai sellaisten mahdollisten seurausten vuoksi, joita niiden hyödyntämisellä voi olla niiden suojelun tasolle.

Nämä lajit luetellaan tai ne voidaan luetella liitteessä II ja/tai liitteessä IV tai V;

- h) *'ensisijaisesti suojeltavilla lajeilla'* g alakohdan i alakohdassa tarkoitettuja lajeja, joiden suojelusta yhteisö on erityisvastuussa, kun otetaan huomioon niiden luontaisen levinneisyysalueen sen osuuden merkitys, joka kuuluu 2 artiklassa tarkoitettuun alueeseen. Nämä ensisijaisesti suojeltavat lajit on merkitty liitteessä II tähdellä(*);

▼B

- i) *'lajin suojelun tasolla'* eri tekijöiden yhteisvaikutusta, joka voi vaikuttaa lajin kantojen levinneisyyteen ja lukuisuuteen pitkällä aikavälillä 2 artiklassa tarkoitetulla alueella;

”Suojelun taso” katsotaan ”suotuisaksi” kun:

- kyseisen lajin kannan kehittymistä koskevat tiedot osoittavat, että tämä laji pystyy pitkällä aikavälillä selviytymään luonnollisten elinympäristöjensä elinkelpoisena osana,

ja

- lajin luontainen levinneisyysalue ei pienene eikä ole vaarassa pienentyä ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa,

ja

- lajin kantojen pitkäaikaiseksi säilymiseksi on ja tulee todennäköisesti olemaan riittävän laaja elinympäristö;

- j) *'alueella'* maantieteellisesti määriteltyä aluetta, joka on selvästi rajattu;

- k) *'yhteisön tärkeänä pitämällä alueella'* aluetta, joka luonnonmaantieteellisellä alueella tai alueilla, joihin se kuuluu, edistää merkittävästi liitteessä I olevan luontotyypin tai liitteessä II olevan lajin suotuisan suojelun tason säilyttämistä tai ennalleen saattamista ja joka voi myös edistää merkittävästi 3 artiklassa tarkoitetun ”Natura 2000:n” yhtenäisyyttä, ja/tai edistää osaltaan merkittävästi luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä kyseisellä luonnonmaantieteellisellä alueella tai alueilla.

Laajoilla alueilla elävien eläinlajien osalta yhteisön tärkeänä pitämät alueet vastaavat näiden lajien luontaisella levinneisyysalueella paikkoja, joissa on lajien elämälle ja lisääntymiselle välttämättömät fyysiset tai biologiset tekijät;

- l) *'erityisten suojelutoimien alueella'* jäsenvaltioiden lainsäädännöllisellä, hallinnollisella ja/tai sopimusoikeudellisella toimenpiteellä osoittamaa yhteisön tärkeänä pitämää aluetta, joilla sovelletaan niiden luontotyyppien ja/tai niiden lajien kantojen, joille alue on osoitettu, suotuisan suojelun tason säilyttämistä tai ennalleen saattamista koskevia tarvittavia suojelutoimenpiteitä;
- m) *'yksilöllä'* kaikkia liitteessä IV ja liitteessä V lueteltuja eläviä tai kuolleita eläin- ja kasvilajeja, niiden osia tai näistä lajeista valmistettuja tuotteita sekä kaikkia muita tavaroita, jotka mukana seuraavan asiakirjan, pakkauksen, merkin tai nimilapun tai muiden seikkojen perusteella näyttävät olevan näiden eläin- tai kasvilajien osia tai näistä eläin- tai kasvilajeista valmistettuja tuotteita;

- n) *'komitealla'* 20 artiklan mukaisesti perustettua komiteaa.

▼B*2 artikla*

1 Tämän direktiivin tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden säilymistä suojelemalla luontotyyppejä ja luonnonvaraista elämistöä ja kasvistoa jäsenvaltioiden sillä Euroopassa olevalla alueella, jossa perustamissopimusta sovelletaan.

2 Tämän direktiivin mukaisesti toteutetuilla toimenpiteillä pyritään varmistamaan yhteisön tärkeänä pitämien luontotyyppien ja luonnonvaraisen eläin- ja kasvilajien suotuisan suojelun tason säilyttäminen tai sen ennalleen saattaminen.

3 Tämän direktiivin mukaisesti toteutetuilla toimenpiteillä otetaan huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet.

Luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen suojeleminen*3 artikla*

1 Perustetaan erityisten suojelutoimien alueiden yhtenäinen eurooppalainen ekologinen verkosto, ”Natura 2000”. Tämän verkoston avulla, joka koostuu alueista, joilla on liitteessä I lueteltuja luontotyyppejä ja liitteessä II lueteltujen lajien elinympäristöjä, on varmistettava kyseisten luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen suotuisan suojelun tason säilyttäminen tai tarvittaessa ennalleen saattaminen niiden luontaisella levinneisyysalueella.

Natura 2000 -verkostoon kuuluvat myös jäsenvaltioiden direktiivin 79/409/ETY säännösten mukaisesti luokittelemat ► **C1** erityiset suojelualueet. ◀

2 Kunkin jäsenvaltion on edistettävä Natura 2000:n aikaansaamista siinä suhteessa kuin sen alueella esiintyy 1 kohdassa tarkoitettuja luontotyyppejä ja lajien elinympäristöjä. Jäsenvaltion on tätä varten osoitettava 4 artiklan mukaisesti alueita erityisten suojelutoimien alueiksi ottaen huomioon 1 kohdassa tarkoitettavat tavoitteet.

3 Jäsenvaltioiden on, missä ne katsovat tarpeelliseksi, pyrittävä parantamaan Natura 2000:n ekologista yhtenäisyyttä säilyttämällä ja tarvittaessa kehittämällä 10 artiklassa mainittuja maiseman piirteitä, jotka ovat erityisen merkittäviä luonnonvaraisen elämistön ja kasviston kannalta.

4 artikla

1 Jokaisen jäsenvaltion on laadittava liitteessä III (1 vaihe) vahvistettujen perusteiden ja asianmukaisen tieteellisen tietämyksen perusteella luettelo alueista, josta ilmenee, mitä liitteen I luontotyyppejä ja liitteen II luontaisia lajeja sen kansallisella alueella olevilla alueilla on. Laajoilla alueilla elävien eläinlajien osalta nämä alueet vastaavat näiden lajien

▼B

luontaisella levinneisyysalueella paikkoja, joissa on niiden elämälle ja lisääntymiselle välttämättömät fyysiset tai biologiset tekijät. Laajoilla alueilla elävien vesieläinlajien osalta näitä alueita koskeva luettelo laaditaan ainoastaan, jos voidaan selvästi määrittää alue, jossa on niiden elämälle ja lisääntymiselle välttämättömät fyysiset ja biologiset tekijät. Jäsenvaltioiden on tarvittaessa ehdotettava tämän luettelon mukauttamista 11 artiklassa tarkoitetun seurannan tuloksiin.

Luettelo on toimitettava komissiolle kolmen vuoden kuluessa tämän direktiivin tiedoksiantamisesta yhdessä kutakin aluetta koskevien tietojen kanssa. Näihin tietoihin kuuluu alueen kartta, nimi, sijainti ja laajuus sekä liitteessä III (1 vaihe) eriteltyjen perusteiden soveltamisesta saadut tiedot, ja ne on toimitettava lomakkeella, jonka komissio on valmistellut 21 artiklassa tarkoitetun menettelyn mukaisesti.

2 Komissio laatii yhteisymmärryksessä kunkin jäsenvaltion kanssa ja niiden esittämien luetteloiden pohjalta liitteessä III (2 vaihe) vahvistettujen perusteiden mukaan kaikkien 1 artiklan c alakohdan iii alakohdassa mainittujen niiden luonnonmaantieteellisen alueen osalta ja 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun aluekokonaisuuden osalta luonnoksen yhteisön tärkeinä pitämien alueiden luetteloksi, josta ilmenevät alueet, joilla on yksi tai useampia ensisijaisesti suojeltavia luontotyyppejä tai yksi tai useampia ensisijaisesti suojeltavia lajeja.

Jäsenvaltiot, joiden ilmoittamat yhden tai useampia ensisijaisesti suojeltavia luontotyyppejä tai lajeja sisältävät alueet käsittävät yli 5 prosenttia sen alueesta, voivat yhteisymmärryksessä komission kanssa pyytää, että liitteessä III (2 vaihe) lueteltuja perusteita sovelletaan joustavammin niiden alueella olevien, yhteisön tärkeinä pitämien alueiden verkostoa valittaessa.

▼C2

Komissio hyväksyy 21 artiklassa tarkoitettua menettelyä noudattaen luettelon valituista yhteisön tärkeänä pitämistä alueista ja osoittaa alueista ne, joilla on yksi tai useampia ensisijaisesti suojeltavia luontotyyppejä taikka yksi tai useampia ensisijaisesti suojeltavia alueita.

▼B

3 Edellä 2 kohdassa mainittu luettelo laaditaan kuuden vuoden kuluessa tämän direktiivin tiedoksiantamisesta.

4 Kun yhteisön tärkeänä pitämä alue on hyväksytty 2 kohdassa säädettyä menettelyä noudattaen, kyseisen jäsenvaltion on muodostettava tämä alue erityisten suojelutoimien alueeksi mahdollisimman nopeasti ja viimeistään kuuden vuoden kuluessa määrittäen toteamisjärjestyksen sen perusteella, miten merkittäviä alueet ovat liitteessä I olevan luontotyypin tai liitteessä II olevan lajin suotuisan suojelun tason säilyttämisen tai ennalleen saattamisen ja Natura 2000:n yhtenäisyyden kannalta sekä alueita uhkaavan huononemisen tai häviämisen perusteella.

▼B

5 Kun alue on merkitty 2 kohdan kolmannessa alakohdassa tarkoitettuun luetteloon, sitä koskevat 6 artiklan 2, 3 ja 4 kohdan säännökset.

5 artikla

1 Jos komissio toteaa poikkeustapauksessa, että 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kansallisesta luettelosta puuttuu alue, jolla on ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai laji ja joka asian kannalta merkityksellisen ja luotettavan tieteellisen tietämyksen perusteella vaikuttaa välttämättömältä tämän ensisijaisesti suojeltavan luontotyypin säilymiselle tai ensisijaisesti suojeltavan lajin eloonjäämiselle, jäsenvaltio ja komissio aloittavat kahdenvälisen neuvottelumenettelyn käyttämiensä tieteellisten tietojen vertaamiseksi.

2 Jos erimielisyyttä ei ole ratkaistu neuvotteluajana, joka on enintään kuusi kuukautta, komissio toimittaa neuvostolle ehdotuksen alueen valitsemisesta yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi.

3 Neuvosto päättää asiasta yksimielisesti kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun asia on pantu neuvostossa vireille.

4 Neuvotteluajana ja neuvoston päätöstä odottaessa kyseistä aluetta koskevat 6 artiklan 2 kohdan säännökset.

6 artikla

1 Jäsenvaltioiden on toteutettava erityisten suojelutoimien alueilla tarvittavat suojelutoimenpiteet ja laadittava tarvittaessa tarkoituksenmukaisia käyttösuunnitelmia, jotka koskevat erityisesti näitä alueita tai jotka sisältyvät muihin kehityssuunnitelmiin, sekä tarpeellisia lainsäädännöllisiä, hallinnollisia tai sopimusoikeudellisia toimenpiteitä, jotka vastaavat liitteen I luontotyyppien ja liitteessä II esitettyjen lajien ekologisia vaatimuksia alueilla.

2 Jäsenvaltioiden on toteutettava erityisten suojelutoimien alueilla tarpeellisia toimenpiteitä luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen heikentymisen sekä niitä lajeja koskevien häiriöiden estämiseksi, joita varten alueet on osoitettu, siinä määrin kuin nämä häiriöt saattaisivat vaikuttaa merkittävästi tämän direktiivin tavoitteisiin.

3 Kaikki suunnitelmat tai hankkeet, jotka eivät liity suoranaisesti alueen käyttöön tai ole sen kannalta tarpeellisia, ►**CI** mutta ovat omiaan vaikuttamaan tähän alueeseen ◀ merkittävästi joko erikseen tai yhdessä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa, on arvioitava asianmukaisesti sen kannalta, miten ne vaikuttavat alueen suojelutavoitteisiin. Alueelle aiheutuvien vaikutusten arvioinnista tehtyjen johtopäätösten perusteella ja jollei 4 kohdan säännöksistä muuta johdu, toimivaltaiset kansalliset viranomaiset antavat hyväksyntänsä tälle suunnitelmalle tai hankkeelle vasta varmistuttuaan siitä, että suunnitelma tai hanke ei vaikuta kyseisen alueen koskemattomuuteen, ja kuultuaan tarvittaessa kansalaisia.

▼B

4 Jos suunnitelma tai hanke on alueelle aiheutuvien vaikutusten arvioinnin kielteisestä tuloksesta huolimatta ja vaihtoehtoisten ratkaisujen puuttuessa kuitenkin toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien sosiaaliset tai taloudelliset syyt, jäsenvaltion on toteutettava kaikki tarvittavat korvaavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että Natura 2000:n yleinen kokonaisuus säilyy yhtenäisenä. Jäsenvaltion on ilmoitettava komissiolle toteutetut korvaavat toimenpiteet.

Jos kyseisellä alueella on ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi ja/tai laji, ainoat kysymykseen tulevat näkökohdat ovat sellaisia, jotka liittyvät ihmisen terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen tai ensisijaisen tärkeisiin suotuisiin vaikutuksiin ympäristöön taikka, komission lausunnon mukaan, muihin erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottaviin syihin.

7 artikla

Tämän direktiivin 6 artiklan 2, 3 ja 4 kohdasta aiheutuvat velvoitteet korvaavat direktiivin 79/409/ETY 4 artiklan 4 kohdan ensimmäisestä lauseesta aiheutuvat velvoitteet, kun on kyse 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti suojeltavaksi luokitelluista alueista tai vastaavasti kyseisen direktiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti tunnustetuista alueista tämän direktiivin voimaantulopäivästä alkaen tai jäsenvaltion direktiivin 79/409/ETY mukaisesti tekemän suojeluluokittelun tai tunnustamisen päivämäärästä alkaen, jos viimeksi mainittu päivämäärä on myöhempi.

8 artikla

1 Samalla kun jäsenvaltiot toimittavat komissiolle ehdotuksensa alueista, jotka voidaan osoittaa ensisijaisesti suojeltavia luontotyyppejä ja/tai lajeja käsittäviksi erityisten suojelutoimien alueiksi, ne toimittavat komissiolle tarpeen mukaan arvionsa yhteisön yhteisrahoituksesta, jota ne pitävät tarpeellisenä, jotta ne voivat täyttää niille 6 artiklan 1 kohdasta aiheutuvat velvoitteet.

2 Komissio määrittelee yhteisymmärryksessä kunkin jäsenvaltion kanssa niillä yhteisölle merkittävillä alueilla, joille on haettu yhteisrahoitusta, tarvittavat toimenpiteet ensisijaisesti suojeltavien luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelun tason säilyttämiseksi tai ennalleen saattamiseksi sekä näiden toimenpiteiden edellyttämät kokonaiskustannukset.

3 Komissio arvioi yhteisymmärryksessä kyseisen jäsenvaltion kanssa rahoitustarpeen — mukaan lukien yhteisrahoituksen tarpeen — 2 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden täytäntöönpanemiseksi ja ottaa muun ohessa huomioon ensisijaisesti suojeltavien luontotyyppien ja/tai lajien keskittymisen tämän jäsenvaltion alueelle ja kullekin jäsenvaltiolle vaadituista toimenpiteistä aiheutuvan taakan.

▼B

4 Edellä 2 ja 3 kohdassa tarkoitetun arvioinnin mukaisesti ja ottaen huomioon asiaan vaikuttavien yhteisöjärjestelyjen mukaan käytettävissä olevat rahoituslähteet komissio hyväksyy 21 artiklassa säädettyä menettelyä noudattaen toimintasuunnitelman sisältäen hankkeiden toteuttamisjärjestyksen yhteisrahoitusta edellyttävien sellaisten toimenpiteiden toteuttamisesta, jotka on toteutettava, kun alue on muodostettu 4 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

5 Toimenpiteet, joita ei ole riittävien varojen puuttuessa toteutettu toimintaohjelmassa sekä toimenpiteet, jotka kuuluvat toimintaohjelmaan, mutta jotka eivät ole saaneet tarvittavaa yhteisrahoitusta tai jotka ovat saaneet sitä ainoastaan osittain, käsitellään uudelleen 21 artiklassa säädettyä menettelyä noudattaen joka toinen vuosi toimintaohjelman tarkastelun yhteydessä, ja jäsenvaltiot voivat lykätä toimenpiteitä, kunnes niitä käsitellään uudelleen. Tässä käsittelyssä otetaan tarvittaessa huomioon kyseisen alueen uusi tilanne.

6 Alueilla, joilla lykätään yhteisrahoituksesta riippuvaisia toimenpiteitä, jäsenvaltioiden on pidättäydyttävä kaikista uusista toimenpiteistä, jotka saattavat aiheuttaa näiden alueiden huononemisen.

9 artikla

Komissio arvioi säännöllisesti 21 artiklassa säädettyä menettelyä noudattaen, miten Natura 2000 edistää 2 ja 3 artiklassa tarkoitettujen tavoitteiden toteutumista. Erityisten suojelutoimien alue voidaan tällöin poistaa verkostosta, jos luonnollinen kehitys 11 artiklassa säädetyn seurannan mukaisesti sitä edellyttää.

10 artikla

Jäsenvaltioiden on, siinä määrin kuin ne katsovat sen tarpeelliseksi, edistettävä maankäytön suunnittelussa ja kehittämissä politiikassa, erityisesti Natura 2000 -verkoston ekologista yhtenäisyyttä silmällä pitäen, luonnonvaraisen elämistön ja kasviston kannalta erityisen merkittävien maiseman piirteiden huomioon ottamista.

Näihin tekijöihin kuuluvat ne, jotka ovat pituussuuntaisen ja jatkuvan rakenteensa (kuten joet penkereineen ja perinteiset tilusten rajamerkin-täjäjärjestelmät) vuoksi tai levähdyspaikkoina (kuten lammet tai metsiköt) olennaisia luonnonvaraisten lajien muutolle, maantieteelliselle leviämislle ja geneettiselle vaihdannalle.

11 artikla

Jäsenvaltiot huolehtivat 2 artiklassa tarkoitettujen luontotyyppien ja lajien suojelun tason seurannasta ottaen erityisesti huomioon ensisijaisesti suojeltavat luontotyypit ja lajit.

▼B**Lajien suojelu***12 artikla*

1 Jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet liitteessä IV olevassa a kohdassa olevia eläinlajeja koskevan tiukan suojelujärjestelmän käyttöönottamiseksi niiden luontaisella levinneisyysalueella ja kiellettävä:

- a) kaikki näiden lajien yksilöitä koskeva tahallinen pyydystäminen tai tappaminen luonnossa;
- b) näiden lajien tahallinen häiritseminen erityisesti niiden lisääntymis-, jälkeläistenhoito-, talvehtimis- ja muuttoaikana;
- c) tahallinen munien hävittäminen tai ottaminen luonnosta;
- d) lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen.

2 Jäsenvaltioiden on kiellettävä näiden lajien luonnosta otettujen yksilöiden hallussapito, kuljetus, kaupan pitäminen tai vaihtaminen ja tarjoaminen myytäväksi tai vaihdettavaksi, lukuun ottamatta niitä yksilöitä, jotka on otettu laillisesti ennen tämän direktiivin täytäntöönpanoa.

3 Edellä 1 kohdan a ja b alakohdassa sekä 2 kohdassa tarkoitettuja kieltoja sovelletaan tässä artiklassa tarkoitettujen eläinten kaikkiin elämänvaiheisiin.

4 Jäsenvaltioiden on otettava käyttöön liitteessä IV olevassa a alakohdassa lueteltujen eläinlajien tahatonta pyydystämistä ja tappamista koskeva tarkkailujärjestelmä. Jäsenvaltioiden on saatujen tietojen perusteella suoritettava uusia tutkimuksia tai toteutettava tarvittavia suojelutoimenpiteitä sen varmistamiseksi, että tahattomalla pyydystamisellä tai tappamisella ei ole merkittävää kielteistä vaikutusta kyseisiin lajeihin.

13 artikla

1 Jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet liitteessä IV olevassa b kohdassa olevia kasvilajeja koskevan tiukan suojelujärjestelmän käyttöönottamiseksi ja kiellettävä:

- a) näiden kasvien tahallinen poimiminen, kerääminen, leikkaaminen, irtikiskominen tai hävittäminen luonnosta niiden luontaisella levinneisyysalueella;
- b) kyseisten lajien luonnosta otettujen yksilöiden hallussapito, kuljetus, kaupan pitäminen tai vaihtaminen ja tarjoaminen myytäväksi tai vaihdettavaksi, lukuun ottamatta niitä yksilöitä, jotka on otettu laillisesti ennen tämän direktiivin täytäntöönpanoa.

2 Edellä 1 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuja kieltoja sovelletaan tässä artiklassa tarkoitettujen kasvien kaikkiin elämänvaiheisiin.

▼B*14 artikla*

1 Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta liitteessä V olevien luonnonvaraisten eläin- ja -kasvilajien yksilöiden ottaminen luonnosta sekä niiden hyödyntäminen eivät ole ristiriidassa niiden suotuisan suojelun tason säilyttämisen kanssa, jos jäsenvaltiot katsovat sen tarpeelliseksi 11 artiklassa säädetyn seurannan perusteella.

2 Jos tällaiset toimenpiteet katsotaan tarpeellisiksi, niihin on kuuluttava 11 artiklassa säädetyn seurannan jatkaminen. Niihin voi lisäksi kuulua erityisesti:

- määräyksiä, jotka koskevat pääsyä tietyille alueille,
- lajien yksilöiden luonnosta ottamista ja tiettyjen kantojen hyödyntämisestä koskeva väliaikainen tai paikallinen kieltäminen,
- yksilöiden ottamista koskevien aikojen ja/tai menetelmien sääntely,
- yksilöitä pyydetessä niiden kantojen suojelun huomioon ottavien metsästys- ja kalastussääntöjen soveltaminen,
- yksilöiden ottamista koskeva lupajärjestelmä tai kiintiöt,
- yksilöiden myyntitarkoituksessa tapahtuvan ostamisen, myymisen, myyntiin tarjoamisen, hallussapidon tai kuljettamisen sääntely,
- eläinlajien kasvattaminen vankeudessa sekä kasvilajien keinotekoinen lisääminen tarkoin valvotuissa oloissa yksilöiden luonnosta ottamisen vähentämiseksi,
- toteutettujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi.

15 artikla

Liitteessä V olevassa a kohdassa lueteltujen luonnonvaraisia eläinlajeja pyydystettäessä tai tapettaessa sekä sovellettaessa 16 artiklan mukaisesti poikkeuksia liitteessä IV olevassa a kohdassa lueteltujen lajien luonnosta ottamiseen, pyydystämiseen tai tappamiseen, jäsenvaltioiden on kiellettävä kaikkien valikoimattomien keinojen käyttö, jotka saattavat aiheuttaa lajin kantojen paikallisen häviämisen tai merkittävää häiriötä niille ja erityisesti:

- a) liitteessä VI olevassa a kohdassa lueteltujen pyydystämisen- ja tappamiskeinojen käyttäminen;
- b) liitteessä VI olevassa b kohdassa mainituista kuljetusvälineistä tapahtuva pyydystäminen ja tappaminen.

▼ B*16 artikla*

1 Jollei muuta tyydyttävää ratkaisua ole ja jollei poikkeus haittaa kyseisten lajien kantojen suotuisan suojelun tason säilyttämistä niiden luontaisella levinneisyysalueella, jäsenvaltiot voivat poiketa 12, 13 ja 14 artiklan ja 15 artiklan a ja b alakohdan säännöksistä:

- a) luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelemiseksi ja luontotyyppien säilyttämiseksi;
- b) erityisen merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi, jotka koskevat viljelmiä, karjankasvatusta, metsiä, kalataloutta sekä vesistöjä ja muuta omaisuutta;
- c) kansanterveyttä ja yleistä turvallisuutta koskevista tai muista erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien sosiaaliset ja taloudelliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle;
- d) näiden lajien tutkimus- ja koulutus-, uudelleensijoittamis- ja uudelleenistuttamis-tarkoituksessa ja näiden tarkoitusten kannalta tarvittavien lisääntymistoimenpiteiden vuoksi, mukaan lukien kasvien keinotekoinen lisääminen;
- e) salliakseen tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen liitteessä IV olevien lajien yksilöiden ottamisen ja hallussapidon kansallisten toimivaltaisten viranomaisten määrittelemissä rajoissa.

2 Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle kahden vuoden välein komitean laatiman mallin mukainen kertomus 1 kohdan mukaisesti täytäntöönpannuista poikkeuksista. Komissio antaa lausuntonsa näistä poikkeuksista viimeistään kahdentoista kuukauden kuluessa kertomuksen vastaanottamisesta ja ilmoittaa siitä komitealle.

3 Kertomuksissa on selvitettävä:

- a) lajit, joita poikkeukset koskevat ja poikkeuksen syy, mukaan lukien vaaran luonne, sekä ilmoittaen tarvittaessa hylätyt vaihtoehtoiset ratkaisut ja käytetyt tieteelliset tiedot;
- b) eläinlajien pyydystämisessä tai tappamisessa sallitut keinot, välineet tai menetelmät ja syyt niiden käyttämiseen;
- c) olosuhteet ajan ja paikan suhteen, joissa nämä poikkeukset on myönnetty;
- d) viranomainen, joka on valtuutettu ilmoittamaan ja tarkastamaan, että vaaditut edellytykset täytetään, ja päättämään, mitä keinoja, välineitä ja menetelmiä voidaan käyttää, millä rajoituksilla ja minkä laitoksen toimesta, sekä ketkä henkilöt ovat vastuussa niiden toimeenpanemisesta;
- e) käytetyt valvontatoimenpiteet ja saadut tulokset.

▼B**Tiedonannot***17 artikla*

1 Jäsenvaltioiden on laadittava kertomus tämän direktiivin säännösten soveltamisesta joka kuudes vuosi 23 artiklassa säädetyn määräajan päättymisestä. Tähän kertomukseen on sisällyttävä erityisesti tiedot, jotka koskevat 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja suojelutoimenpiteitä, sekä arvio näiden toimenpiteiden vaikutuksista liitteessä I olevien luontotyyppien ja liitteessä II olevien lajien suojelun tasoon, ja 11 artiklassa tarkoitettun seurannan tärkeimmät tulokset. Tämä komitean laatiman mallin mukainen kertomus on toimitettava komissiolle ja asetettava yleisön saataville.

2 Komissio laatii yhteenvetokertomuksen 1 kohdassa tarkoitettujen kertomusten perusteella. Tässä kertomuksessa on asianmukainen arvio toteutuneesta kehityksestä ja erityisesti siitä, miten Natura 2000 on edistänyt 3 artiklassa asetettujen tavoitteiden toteutumista. Jäsenvaltioiden toimittamia tietoja koskevan kertomuksen osan luonnos saatetaan kyseisen jäsenvaltion viranomaisten tarkastettavaksi. Komissio julkaisee lopullisen kertomuksen saatettuaan sen ensin komitean tarkastettavaksi kahden vuoden kuluessa 1 kohdassa tarkoitettujen kertomusten vastaanottamisesta ja toimittaa sen jäsenvaltioille, Euroopan parlamentille, neuvostolle ja talous- ja sosiaalikomitealle.

3 Jäsenvaltiot voivat merkitä tämän direktiivin mukaisesti osoitetut alueet komitean tätä tarkoitusta varten suunnittelemissa yhteisön merkintätäuluilla.

Tutkimus*18 artikla*

1 Jäsenvaltiot ja komissio kannustavat 2 artiklassa ilmaistujen tavoitteiden ja 11 artiklassa tarkoitettun veloitteen kannalta tarvittavaa tieteellistä tutkimustyötä. Ne vaihtavat tietoja, jotta jäsenvaltioiden ja yhteisön tasolla toteutettu tutkimus voidaan yhteensovittaa moitteettomasti.

2 Erityistä huomiota kiinnitetään 4 ja 10 artiklan täytäntöönpanon kannalta tarpeelliseen tieteelliseen työhön ja jäsenvaltioiden rajat ylittävää yhteistyötä tutkimuksen alalla kannustetaan.

Liitteiden muuttamismenettely*19 artikla*

Neuvosto vahvistaa määränemmistöllä komission ehdotuksesta tarpeelliset muutokset liitteiden I, II, III, V ja VI mukauttamiseksi tekniikan ja tieteen kehitykseen.

▼B

Neuvosto vahvistaa yksimielisesti komission ehdotuksesta tarpeelliset muutokset tämän direktiivin liitteen IV mukauttamiseksi tekniikan ja tieteen kehitykseen.

Komitea**▼M2***20 artikla*

Komissiota avustaa komitea.

21 artikla

1. Jos tähän artiklaan viitataan, sovelletaan päätöksen 1999/468/EY ⁽¹⁾ 5 ja 7 artiklassa säädettyä menettelyä ottaen huomioon mainitun päätöksen 8 artiklan säännökset.

Päätöksen 1999/468/EY 5 artiklan 6 kohdassa tarkoitettu määräaika vahvistetaan kolmeksi kuukaudeksi.

2. Komitea vahvistaa työjärjestyksensä.

▼B**Lisä säännökset***22 artikla*

Jäsenvaltioiden on tämän direktiivin säännösten soveltamiseksi:

- a) tutkittava liitteessä IV olevien alueellaan luontaisten lajien uudelleenistutuksen mahdollisuus, jos tämä toimenpide on omiaan myötävaikuttamaan niiden suojeluun sillä edellytyksellä, että tutkimuksen perusteella, jossa myös muissa jäsenvaltioissa tai muualla saadut kokemukset otetaan huomioon, voidaan katsoa, että lajin uudelleenistuttaminen myötävaikuttaa tehokkaasti näiden lajien suotuisan suojelun tason ennalleen saattamiseen, ja toimenpide toteutetaan vasta yleisen kuulemisen jälkeen;
- b) varmistettava, että epäluontaisten lajin tahallinen istuttaminen niiden alueella säännellään siten, että se ei aiheuta haittaa luontotyypeille niiden luontaisella levinneisyysalueella eikä luontaiselle luonnonvaraiselle eläimistölle tai kasvistolle, ja jos se katsotaan tarpeelliseksi, kiellättävä tällainen istuttaminen. Arvioinnin tulokset on annettava komitealle tiedoksi;
- c) edistettävä koulutusta ja yleistä valistusta koskien tarvetta suojella luonnonvaraista eläimistöä ja kasvistoa ja säilyttää niiden elinympäristöjä sekä erilaisia luontotyyppjä.

⁽¹⁾ Neuvoston päätös 1999/468/EY, tehty 28 päivänä kesäkuuta 1999, menettelystä komissiolle siirrettyä täytäntöönpanovaltaa käytettäessä (EYVL L 184, 17.7.1999, s. 23).

▼B**Loppusäännökset***23 artikla*

1 Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan kahden vuoden kuluessa sen tiedoksiantamisesta. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

2 Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

3 Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitetuista kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säädökset kirjallisina komissiolle.

24 artikla

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

▼ **M4**

LIITE I

YHTEISÖN TÄRKEINÄ PITÄMÄT LUONTOTYYPIT, JOIDEN SUOJELMISEKSI ON OSOITETTAVA ERITYISTEN SUOJELUTOIMIEN ALUEITA**Tulkinta**

Ohjeita luontotyyppien tulkinnasta annetaan julkaisussa ”Interpretation Manual of European Union Habitats”, joka on 20 artiklan mukaisen komitean (”habitaattikomitea”) hyväksymä ja Euroopan komission julkaisema (+).

Koodit vastaavat Natura 2000 -koodeja.

Merkki ”*” tarkoittaa ensisijaisia luontotyyppejä.

1. RANNIKON JA SUOLAMAIDEN LUONTOTYYPIT

11. **Avomeri- ja vuorovesialueet**
- 1110 Vedenalaiset hiekkasärkät
- 1120 * *Posidonia*-kasvustot (*Posidonion oceanicae*)
- 1130 Jokisuistot
- 1140 Muta- ja hiekkamatalikot, joita merivesi ei peitä laskuveiden aikana
- 1150 * Rannikon laguunit
- 1160 Laajat matalat lahdet
- 1170 Riutat
- 1180 Kaasuvuotojen synnyttämät rakenteet matalissa vesissä
12. **Rantakalliot ja kivikkorannat**
- 1210 Rantavallien yksivuotinen kasvillisuus
- 1220 Kivikkoisten rantojen monivuotinen kasvillisuus
- 1230 Atlantin ja Itämeren rannikoiden kasvipeitteiset rantakalliot
- 1240 Välimeren rannikoiden kasvipeitteiset rantakalliot ja -törmät kotoperäisine *Limonium* spp. -lajeineen
- 1250 Makaronesian rannikoiden kasvipeitteiset rantatörmät kotoperäisine kasveineen
13. **Atlanttiset ja manneralueen marskimaat ja suolaniityt**
- 1310 *Salicornia* ja muut mudassa ja hiekassa elävät yksivuotiset kasvit
- 1320 *Spartina*-merenrantaniityt (*Spartinion maritimae*)
- 1330 Atlantin alueen suolaniityt (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
- 1340 * Sisämaan suolaniityt
14. **Mediterraanisen alueen ja termo-atlanttisen alueen marskimaat ja suolaniityt**
- 1410 Mediterraanisen alueen suolaniityt (*Juncetalia maritimi*)
- 1420 Mediterraanisen ja termo-atlanttisen alueen suolamaan pensastot (*Sarcocornetea fruticosi*)

(+) ”Interpretation Manual of European Union Habitats, version EUR 15/2”, jonka habitaatikomitea on hyväksynyt 4 päivänä lokakuuta 1999 ja ”Amendments to the Interpretation Manual of European Union Habitats with a view to EU enlargement (Hab. 01/11b-rev. 1)”, jonka habitaatikomitea on hyväksynyt 24 päivänä huhtikuuta 2002 kirjallista kuulemismenettelyä noudatettuaan, Euroopan komissio, ympäristöasioiden pääosasto.

▼ **M4**

- 1430 Tyypipitoiset suolamaan pensastot (*Pegano-Salsoletea*)
15. **Sisämaan suola- ja kipsiarot**
- 1510 * Mediterraanisen alueen suola-arot (*Limonietalia*)
- 1520 * Pyreneitten niemimaan alueen kipsiarot (*Gypsophiletalia*)
- 1530 * Pannonian suola-arot ja marskimaat
16. **Borealiset Itämeren saariston, rannikon ja maankohoamisalueet**
- 1610 Itämeren harjusaaret ja niiden hiekka-, kallio- ja kivikkorantojen sekä vedenalainen kasvillisuus
- 1620 Itämeren borealiset luodot ja saaret
- 1630 * Itämeren borealiset rantaniityt
- 1640 Itämeren borealiset hiekkarannat, joilla on monivuotista ruohovartista kasvillisuutta
- 1650 Itämeren borealiset kapeat murtovesilahdet
2. RANNIKOIDEN HIEKKADYYNIT JA SISÄMAAN DYYNIT
21. **Atlantin, Pohjanmeren ja Itämeren rannikoiden meridyynit**
- 2110 Liikkuvat alkiovaiheen dyynit
- 2120 Rannikon liikkuvat *Ammophila arenaria* -rantakauradyynit (valkoiset dyynit)
- 2130 * Rannikoiden kiinteät ruohokasvillisuuden peittämät dyynit (harmaat dyynit)
- 2140 * Kiinteät kalkittomat *Empetrum nigrum* -variksenmarjadyynit
- 2150 * Atlanttiset kanervavaltaiset kalkittomat, kiinteät dyynit (*Calluno-Ulicetea*)
- 2160 *Hippophaë rhamnoides* -kasvustoiset dyynit
- 2170 Dyynit, joissa *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
- 2180 Atlanttisen, kontinentaalisen ja boreaalisen alueen metsäiset dyynit
- 2190 Dyynien kosteat soistuneet painanteet
- 21A0 Machairit (* Irlannissa)
22. **Välimeren rannikon meridyynit**
- 2210 *Crucianellion maritimae* -kasvustoiset kiinteät dyynit
- 2220 *Euphorbia terracina* -kasvustoiset dyynit
- 2230 *Malcolmietalia*-kasvustoiset niittydyynit
- 2240 *Brachypodietalia*-kasvustoiset niittydyynit yksivuotisine kasveineen
- 2250 * Rannikon dyynit, joissa *Juniperus* spp.
- 2260 Sklerofyyttiset *Cisto-Lavenduletalia*-dyynipensaikot
- 2270 * Mäntylajeilla *Pinus pinea* ja/tai *Pinus pinaster* metsittyneet dyynit

▼ **M4**

23. **Sisämaan dyynit, vanhat ja kalkittomat**
- 2310 Kuivat *Calluna*- ja *Genista*-nummet/dyynit
- 2320 Kuivat *Calluna*- ja *Empetrum nigrum* -nummet/dyynit
- 2330 *Corynephorus*- ja *Agrostis*-kasvustoiset sisämaan dyyniniityt
- 2340 * Pannonian sisämaan dyynit

3. MAKEANVEDEN LUONTOTYYPIT

31. **Järvet ja lammet**
- 3110 Hiekkamaiden niukkamineraaliset niukkaravinteiset vedet (*Littorelletalia uniflorae*)
- 3120 Läntisen Välimeren hiekkakenttien niukkamineraaliset niukkaravinteiset vedet, joissa on *Isoetes* spp. -kasvillisuutta
- 3130 Niukka-keskiravinteiset järvet, joissa *Littorelletea uniflorae*- ja/tai Isoëto-*Nanojuncetea*-kasvillisuutta
- 3140 Kovat niukka-keskiravinteiset vedet, joissa vedenalaista *Chara* spp. -kasvillisuutta
- 3150 *Magnopotamion*- tai *Hydrocharition*-kasvustoiset luontaisesti ravinteiset järvet
- 3160 Humuspitoiset järvet ja lammet
- 3170 * Mediterraanisen alueen tilapäiset lammikot
- 3180 * Turloughit
- 3190 Kipsikarstien järvet
- 31A0 * Transilvanian kuumien lähteiden lootuskasvustot
32. **Virtaavat vedet – vapaina tai osin vapaina virtaavien vesireittien osat (pienet, keskikokoiset ja suuret uomat), joissa veden laatu ei ole merkittävästi huonontunut**
- 3210 Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit
- 3220 Alpiiniset joet ja niiden penkereiden ruohokasvillisuus
- 3230 Alpiiniset joet ja niiden *Myricaria germanica* -valtainen kasvillisuus
- 3240 Alpiiniset joet ja niiden *Salix elaeagnos* -valtainen puuvartinen kasvillisuus
- 3250 Välimeren alueen läpi vuoden virtaavat joet, joissa on *Glaucium flavum* -valtaista kasvillisuutta
- 3260 Vuorten alapuoliset tasankojoet, joissa on *Ranunculion fluitantis*- ja *Callitricho-Batrachium*-kasvillisuutta
- 3270 Vuorten alapuolisten jokien *Chenopodion rubri* p.p.- ja *Bidention* p.p.-kasvillisuus
- 3280 Välimeren alueen läpi vuoden virtaavat *Paspalo-Agrostidion*-kasvustoiset joet, joissa riippuvaa *Salix*- ja *Populus alba* -kasvustoa
- 3290 Välimeren alueen osan vuotta virtaavat joet, joissa *Paspalo-Agrostidion*-kasvillisuutta
- 32A0 Karstijokien kalkkikiviputoukset Dinaarisilla alpeilla

▼ **M4**

4. LAUHKEAN ALUEEN NUMMET JA PENSAIKOT

- 4010 Pohjois-Atlantin alueen kosteat *Erica tetralix* -nummet
- 4020 * Lauhkean vyöhykkeen kosteat *Erica ciliaris*- ja *Erica tetralix* -kasvuiset nummet
- 4030 Eurooppalaiset kuivat nummet
- 4040 * *Erica vagans* -kasvuiset kuivat Atlantin rannikkonummet
- 4050 * Makaronesian kotoperäiset nummet
- 4060 Alpiiniset ja borealiset tunturikankaat
- 4070 * *Pinus mugo*- ja *Rhododendron hirsutum* (*Mugo-Rhododendretum hirsuti*) -kasvuiset pensaikot
- 4080 Subarktiset *Salix* spp. -pensaikot
- 4090 Kotoperäiset oro-mediterraaniset piikkipensaistonummet
- 40A0 * Subkontinentaaliset Pannonian pensastot
- 40B0 Rodopien *Potentilla fruticosa* -pensaikot
- 40C0 * Ponto-Sarmatian vuosittain varisevat pensaikot

5. SKLEROFYTTISET PENSAIKOT (MATORRAL)

51. **Submediterraanisen ja lauhkean alueen pensaikot**
- 5110 Kalkkikivirinteiden vakiintuneet, kserotermofiiliset *Buxus sempervirens* -kasvustot (*Berberidion* p.p.)
- 5120 Vuorten *Cytisus purgans* -kasvustot
- 5130 Nummien ja kalkkipitoisten niittyjen *Juniperus communis* -katajikat
- 5140 * Merellisten kosteiden nummien *Cistus palhinhae* -kasvustot
52. **Mediterraanisen alueen puustoinen matorral**
- 5210 *Juniperus* spp. -puustoinen matorral
- 5220 * *Zyziphus*-puustoinen matorral
- 5230 * *Laurus nobilis* -puustoinen matorral
53. **Termomediterraaniset ja puoliarojen pensaikot**
- 5310 *Laurus nobilis* -tiheiköt
- 5320 Lähellä kalliotörmäiä kasvavat matalat *Euphorbia*-kasvustot
- 5330 Termomediterraaninen ja esiaavikko-pensasto
54. **Phrygana**
- 5410 Läntisen Välimeren kallionpäällys-phryganat (*Astragalo-Plantaginetum subulatae*)
- 5420 *Sarcopoterium spinosum* -phryganat
- 5430 Kotoperäinen *Euphorbio-Verbascion*-phryganat

▼ **M4**

6. LUONTAISET JA PUOLILUONTAISET NIITYT

61. **Luonnonniityt**

- 6110 * Kivikkoiset, kalkkivaikutteiset tai emäksiset *Alysso-Sedion albi* -niityt
- 6120 * Kuivat kalkkipitoiset niityt
- 6130 Kalamiininiityt, joissa *Violetalia calaminariae* -kasvillisuutta
- 6140 Pyreneiden silikaattialustan *Festuca eskia* -niityt
- 6150 Alpiiniset ja borealiset silikaattialustan niityt
- 6160 Oroiberiaaniset *Festuca indigesta* -niityt
- 6170 Alpiiniset ja subalpiiniset kalkkiniityt
- 6180 Makaronesian mesofiiliset niityt
- 6190 Pannonian kivikkoniityt (*Stipo-Festucetalia pallentis*)

62. **Puoliluontaiset kuivat niityt ja pensaikot**

- 6210 Puoliluontaiset kuivat niityt ja pensaikot kalkkipitoisilla alustoilla (*Festuco-Brometalia*) (* tärkeitä orkidea-alueita)
- 6220 * Ruohoja ja yksivuotisia kasveja kasvavat *Thero-Brachypodietea*-pseudostepit
- 6230 * Runsaslajiset *Nardus*-niityt vuoristoalueiden silikaattialustoilla (ja Manner-Euroopan vuorten alapuolisilla alueilla)
- 6240 * Subpannonian aroniityt
- 6250 * Pannonian lössimaiden aroniityt
- 6260 * Pannonian hiekka-arot
- 6270 * Fennoskandian runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt
- 6280 * Alvarit ja kalkkivaikutteiset kalliokedot
- 62A0 Itäisen submediterranean alueen kuivat niityt (*Scorzoneratalia villosae*)
- 62B0 * Kyproksen serpentiiniiniityt
- 62C0 * Ponto-Sarmatian arot
- 62D0 Oro-Moesian happamat niityt
63. **Nahkealhtiset laidunmetsät (dehasas)**
- 6310 Dehasas, jossa ainavihantaa *Quercus* spp. -puustoa
64. **Puoliluontaiset kosteat suurruohoniityt**
- 6410 Molinia-niityt kalkki-, turve- ja savialustoilla (*Molinion caeruleae*)
- 6420 Välimeren alueen korkeakasvuiset kosteat *Molinio-Holoschoenion*-niityt

▼ **M4**

- 6430 Kosteaa suurruohokasvillisuus
- 6440 Jokilaaksojen *Cnidion dubii* -tulvaniityt
- 6450 Pohjoiset, boreaaliset tulvaniityt
- 6460 Troodoksen suoniityt
- 65. **Mesofiiliset niityt**
- 6510 Alankojen niitetyt niityt (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
- 6520 Vuoristojen niitetyt niityt
- 6530 * Fennoskandian lehdes- ja vesaniityt
- 6540 Submediterranean alueen *Molinio-Hordeion secalini* -niityt

7. SUOT

- 71. **Happamat rahkasuot**
- 7110 * Keidassuot
- 7120 Muuttuneet ennallistamiskelpoiset keidassuot
- 7130 Peittosuot (* ainoastaan luonnontilaiset)
- 7140 Vaihettumissuot ja rинnesuot
- 7150 Turvekerrosten *Rhynchosporion*-painaumat
- 7160 Fennoskandian lähteet ja lähdesuot
- 72. **Runsasravinteiset suot**
- 7210 * Luhtaletot, joissa *Cladium mariscus* -kasvillisuutta ja *Caricion davallianae* -lajeja
- 7220 * *Cratoneurion*-huurresammallähteet, joissa muodostuu kalkkiliejusaostumia
- 7230 Letot
- 7240 * Alpiiniset *Caricion bicoloris-atrofuscae* -pioneerikasvustot
- 73. **Boreaaliset suot**
- 7310 * Aapasuot
- 7320 * Palsasuot

8. KALLIOISET LUONTOTYYPIT JA LUOLAT

- 81. **Vyörysoiraikot ja -lohkareikot**
- 8110 Vuorten kvartsipitoiset vyörysoiraikot ja -lohkareikot lumirajalla (*Androsacetalia alpinae* ja *Galeopsietalia ladani*)
- 8120 Kalkkipitoiset, vuorten vyörysoiraikot ja -lohkareikot alpiinisessä vyöhykkeessä (*Thlaspietea rotundifolii*)
- 8130 Läntisen Välimeren ja termofiiliset vyörysoiraikot ja -lohkareikot
- 8140 Itäisen Välimeren vyörysoiraikot ja -lohkareikot
- 8150 Keski-Euroopan ylänköjen kvartsipitoiset vyörysoiraikot ja -lohkareikot
- 8160 * Keski-Euroopan kukkuloiden ja vuorten kalkkipitoiset vyörysoiraikot ja -lohkareikot

▼ **M4**

82. **Kivikkorinteiden kasmofyyttinen kasvillisuus**
- 8210 Kasvipeitteiset kalkkikalliot
- 8220 Kasvipeitteiset silikaattikalliot
- 8230 Kallioiden pioneerikasvillisuus (*Sedo-Scleranthion* tai *Sedo albi-Veronica dillenii*)
- 8240 * Paljaat kalkkikivikalliot
83. **Muut kivikkoiset luontotyypit**
- 8310 Yleisöltä suljetut luolat
- 8320 Laavakentät ja luonnononkalot
- 8330 Kokonaan tai osittain vedenalaiset meriluolat
- 8340 Ikijäätiköt

9. METSÄT

Luontaisista lajeista koostuva, puista ja tyyppillisestä aluskasvillisuudesta muodostuva (puoli)luontainen metsäkasvillisuus, joka täyttää seuraavat kriteerit: harvinainen tai jäännösluonteinen ja/tai jossa elää yhteisön tärkeinä pitämiä lajeja

90. **Euroopan boreaaliset metsät**
- 9010 * Boreaaliset luonnonmetsät
- 9020 * Fennoskandian hemiboreaaliset luontaiset jalopuumetsät (*Quercus*, *Tilia*, *Acer*, *Fraxinus* tai *Ulmus*), joissa paljon epifyyttejä
- 9030 * Maankohoamisrannikon primäärisukessiovaiheiden luonnontilaiset metsät
- 9040 Tunturikoivikot, joissa *Betula pubescens* ssp. *czerepanovii* -kasvillisuutta
- 9050 Fennoskandian boreaaliset lehdot, joissa *Picea abies* -kasvillisuutta
- 9060 Harjumuodostumien metsäiset luontotyypit
- 9070 Fennoskandian hakamaat ja kaskilaitumet
- 9080 * Fennoskandian metsäluhdat
91. **Euroopan lauhkean vyöhykkeen metsät**
- 9110 *Luzulo-Fagetum*-pyökkimetsät
- 9120 Atlanttiset happamat pyökkimetsät, joissa *Ilex* ja joskus myös *Taxus* pensaskeroksessa (*Quercion robori-petraeae* tai *Ilici-Fagenion*)
- 9130 *Asperulo-Fagetum*-pyökkimetsät
- 9140 Keski-Euroopan *Acer*- ja *Rumex arifolius* -subalpiiniset pyökkimetsät
- 9150 Keski-Euroopan kalkkimaiden *Cephalanthero-Fagion*-pyökkimetsät
- 9160 Subatlanttiset ja Keski-Euroopan *Carpinion betuli* -tammi- tai tammi/valkopyökkimetsät

▼ **M4**

- 9170 *Galio-Carpinetum*-tammi/valkopyökkimetsät
- 9180 * *Tilio-Acerion*-rinne-, vyörymä- ja raviinimetsät
- 9190 Hiekkatasankojen vanhat happamat *Quercus robur* -metsät
- 91A0 Brittein saarten *Ilex*- ja *Blechnum*-kasvustoiset vanhat tammimetsät
- 91B0 Termofiiliset *Fraxinus angustifolia* -kasvuiset metsät
- 91C0 * Kaledonian metsät
- 91D0 * Puustoiset suot
- 91E0 * *Alnus glutinosa*- ja *Fraxinus excelsior* -tulvametsät (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
- 91F0 Sekametsät, joissa *Quercus robur*, *Ulmus laevis*, *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* tai *Fraxinus angustifolia*, suurten jokien varsilla (*Ulmenion minoris*)
- 91G0 * Pannonian metsät, joissa *Quercus petraea*- ja *Carpinus betulus* -puustoa
- 91H0 * Pannonian metsät, joissa *Quercus pubescens* -puustoa
- 91I0 * Eurosiperialaiset tammi-sekametsät, joissa *Quercus* spp. -puustoa
- 91J0 * Brittein saarten *Taxus baccata* -metsät
- 91K0 Illyrian *Fagus sylvatica* -metsät (*Aremonio-Fagion*)
- 91L0 Illyrian tammi-valkopyökkimetsät (*Erythronio-Carpinion*)
- 91M0 Pannonian-Balkanin turkintammi- ja talvitammimetsät
- 91N0 * Pannonian sisämaan hiekkadyynipensaikot (*Junipero-Populetum albae*)
- 91P0 Pyhän Ristin vuoriston pihtametsät (*Abietetum polonicum*)
- 91Q0 Länsi-Karpaattien kalkkimaiden metsämänniköt (*Pinus sylvestris*)
- 91R0 Dinaarien Dolomiittien metsämäntymetsät (*Genisto januensis-Pinetum*)
- 91S0 * Läntisen Mustanmeren alueen pyökkimetsät
- 91T0 Keski-Euroopan jäkäläiset mäntymetsät
- 91U0 Sarmatian arojen mäntymetsät
- 91V0 Daakian pyökkimetsät (*Symphyto-Fagion*)
- 91W0 Moesian pyökkimetsät
- 91X0 * Dobrogean pyökkimetsät
- 91Y0 Daakian tammi-/valkopyökkimetsät
- 91Z0 Moesian hopealehmusmetsät
- 91AA * Valkotammimetsät
- 91BA Moesian saksanpihtametsät
- 91CA Rodopien ja Balkanin vuorijonon metsämäntymetsät

▼ **M4**

92. **Välimeren alueen lehtimetsät**
- 9210 * Apenniinien *Taxus*- ja *Ilex*-kasvuiset pyökkimetsät
- 9220 * Apenniinien *Abies alba* -kasvuiset pyökkimetsät ja *Abies nebrodensis* -kasvuiset pyökkimetsät
- 9230 Galician ja Portugalin *Quercus robur*- ja *Quercus pyrenaica* -metsät
- 9240 Pyreneitten niemimaan *Quercus faginea*- ja *Quercus canariensis* -metsät
- 9250 *Quercus trojana* -metsät
- 9260 *Castanea sativa* -metsät
- 9270 Kreikan *Abies borisii-regis* -kasvuiset pyökkimetsät
- 9280 *Quercus frainetto* -metsät
- 9290 *Cupressus*-metsät (*Acero-Cupression*)
- 92A0 *Salix alba*- ja *Populus alba* -kasvuiset galleriametsät
- 92B0 Välimeren alueen osan vuotta kuivina olevien vesireittien rantakasvustot, joihin kuuluu *Rhododendron ponticum*, *Salix* ym.
- 92C0 *Platanus orientalis*- ja *Liquidambar orientalis* -metsät (*Platanion orientalis*)
- 92D0 Eteläiset jokivarsien galleriametsät ja tiheiköt (*Nerio-Tamaricetea* ja *Securinegion tinctoriae*)
93. **Mediterraanisen alueen sklerofyyttiset metsät**
- 9310 Aigeian alueen *Quercus brachyphylla* -metsät
- 9320 *Olea*- ja *Ceratonia*-metsät
- 9330 *Quercus suber* -metsät
- 9340 *Quercus ilex*- ja *Quercus rotundifolia* -metsät
- 9350 *Quercus macrolepis* -metsät
- 9360 * Makaronesian laakeripuumetsät (*Laurus*, *Ocotea*)
- 9370 * *Phoenix*-palmulehdot
- 9380 *Ilex aquifolium* -metsät
- 9390 * *Quercus alnifolia* -pensaikot ja pienpuutammistot
- 93A0 *Quercus infectoria* -tammistot (*Anagyro foetidae-Quercetum infectoriae*)
94. **Lauhkean vyöhykkeen vuoristojen havumetsät**
- 9410 Happamat vuoristojen *Picea*-metsät alpiiniseen vyöhykkeeseen asti (*Vaccinio-Piceetea*)
- 9420 Alpiiniset *Larix decidua*- ja *Pinus cembra* -metsät
- 9430 Vuorten ja subalpiiniset *Pinus uncinata* -metsät (* kipsi- tai kalkkikivi-maalla)

▼ M4

95. **Mediterraanisen alueen ja Makaronesian vuoristojen havumetsät**
- 9510 * Eteläisten Apenniinien *Abies alba* -metsät
- 9520 *Abies pinsapo* -metsät
- 9530 * (Sub)mediterraaniset kotoperäisiä euroopanmustamäntyjä kasvavat mäntymetsät
- 9540 Mediterraanisen alueen kotoperäisiä mesogeenisiä mäntyjä kasvavat mäntymetsät
- 9550 Kanarian saarten kotoperäiset mäntymetsät
- 9560 Kotoperäiset *Juniperus* spp. -metsät
- 9570 * *Tetraclinis articulata* -metsät
- 9580 * Mediterraaniset *Taxus baccata* -metsät
- 9590 * *Cedrus brevifolia* -metsät (*Cedrosetum brevifoliae*)
- 95A0 Oro-mediterraaniset mäntysiemenmetsät.

▼ **M4***LIITE II***YHTEISÖN TÄRKEINÄ PITÄMÄT ELÄIN- JA KASVILAJIT, JOIDEN SUOJELEMISEKSI ON OSOITETTAVA ERITYISTEN SUOJELUTOIMIEN ALUEITA****Tulkinta**

a) Liite II täydentää liitettä I erityisten suojelutoimien alueiden yhtenäisen verkoston luomiseksi.

b) Tässä liitteessä luetellut lajit on merkitty:

— lajin tai alalajin nimellä taikka

— viittaamalla korkeampaan eliösystematiikan yksikköön tai sen määrättyyn osaan.

Lyhennys ”spp.” heimon tai suvun jäljessä tarkoittaa kaikkia kyseiseen heimoon tai lajiin kuuluvia lajeja.

c) Tunnukset

Tähti (*) ennen lajin nimeä tarkoittaa, että laji on ensisijaisesti suojeltava.

Useimmat tässä liitteessä luetellut lajit on lueteltu myös liitteessä IV. Kun laji esiintyy tässä liitteessä, mutta ei liitteessä IV tai V, lajin nimen jälkeen on merkitty tunnus (O); kun laji on lueteltu tässä liitteessä ja myös liitteessä V, mutta ei liitteessä IV, lajin nimen jälkeen on merkitty tunnus (V).

a) **ELÄIMET***SELKÄRANKAISET*

NISÄKKÄÄT	RODENTIA
INSECTIVORA	Gliridae
Talpidae	<i>Myomimus roachi</i>
<i>Galemys pyrenaicus</i>	Sciuridae
CHIROPTERA	* <i>Marmota marmota latirostris</i>
Rhinolophidae	* <i>Pteromys volans (Sciuropterus ruscicus)</i>
<i>Rhinolophus blasii</i>	<i>Spermophilus citellus (Citellus citellus)</i>
<i>Rhinolophus euryale</i>	* <i>Spermophilus suslicus (Citellus suslicus)</i>
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Castoridae
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	<i>Castor fiber</i> (paitsi virolaiset, latvialaiset, liet- tualaiset, suomalaiset ja ruotsalaiset populaa- tiot)
<i>Rhinolophus mehelyi</i>	
Vespertilionidae	Cricetidae
<i>Barbastella barbastellus</i>	<i>Mesocricetus newtoni</i>
<i>Miniopterus schreibersii</i>	Microtidae
<i>Myotis bechsteinii</i>	<i>Dinaromys bogdanovi</i>
<i>Myotis blythii</i>	<i>Microtus cabreræ</i>
<i>Myotis capaccinii</i>	* <i>Microtus oeconomus arenicola</i>
<i>Myotis dasycneme</i>	* <i>Microtus oeconomus mehelyi</i>
<i>Myotis emarginatus</i>	<i>Microtus tatricus</i>
<i>Myotis myotis</i>	
Pteropodidae	Zapodidae
<i>Rousettus aegyptiacus</i>	<i>Sicista subtilis</i>

▼ M4

CARNIVORA

Canidae

- * *Alopex lagopus*
- * *Canis lupus* (paitsi virolainen populaatio; kreikkalaiset populaatiot: ainoastaan 39:nneen leveyspiiriin eteläpuolella; espanjalaiset populaatiot: ainoastaan Dueron eteläpuolella; latvialaiset, liettualaiset ja suomalaiset populaatiot).

Ursidae

- * *Ursus arctos* (paitsi virolaiset, suomalaiset ja ruotsalaiset populaatiot)

Mustelidae

- * *Gulo gulo*
- Lutra lutra*
- Mustela eversmanii*
- * *Mustela lutreola*
- Vormela peregusna*

Felidae

- Lynx lynx* (paitsi virolaiset, latvialaiset ja suomalaiset populaatiot)
- * *Lynx pardinus*

Phocidae

- Halichoerus grypus* (V)
- * *Monachus monachus*
- Phoca hispida bottnica* (V)
- * *Phoca hispida saimensis*
- Phoca vitulina* (V)

ARTIODACTYLA

Cervidae

- * *Cervus elaphus corsicanus*
- Rangifer tarandus fennicus* (o)

Bovidae

- * *Bison bonasus*
- Capra aegagrus* (luonnonpopulaatiot)
- * *Capra pyrenaica pyrenaica*
- Ovis gmelini musimon* (*Ovis ammon musimon*) (luonnonpopulaatiot – Korsika ja Sardinia)
- Ovis orientalis ophion* (*Ovis gmelini ophion*)
- * *Rupicapra pyrenaica ornata* (*Rupicapra rupicapra ornata*)
- Rupicapra rupicapra balcanica*
- * *Rupicapra rupicapra tatraica*

CETACEA

- Phocoena phocoena*
- Tursiops truncatus*

MATELIJAT

CHELONIA (TESTUDINES)

Testudinidae

- Testudo graeca*
- Testudo hermanni*
- Testudo marginata*

Cheloniidae

- * *Caretta caretta*
- * *Chelonia mydas*

Emydidae

- Emys orbicularis*
- Mauremys caspica*
- Mauremys leprosa*

SAURIA

Lacertidae

- Dinarolacerta mosorensis*
- Lacerta bonnali* (*Lacerta monticola*)
- Lacerta monticola*
- Lacerta schreiberi*
- Gallotia galloti insulanagae*
- * *Gallotia simonyi*
- Podarcis lilfordi*
- Podarcis pityusensis*

Scincidae

- Chalcides simonyi* (*Chalcides occidentalis*)

Gekkonidae

- Phyllodactylus europaeus*

OPHIDIA (SERPENTES)

Colubridae

- * *Coluber cypriensis*
- Elaphe quatuorlineata*
- Elaphe situla*
- * *Natrix natrix cypriaca*

Viperidae

- * *Macrovipera schweizeri* (*Vipera lebetina schweizeri*)
- Vipera ursinii* (paitsi *Vipera ursinii rakosiensis* ja *Vipera ursinii macrops*)
- * *Vipera ursinii macrops*
- * *Vipera ursinii rakosiensis*

SAMMAKKOELÄIMET

CAUDATA

Salamandridae

- Chioglossa lusitanica*

▼ M4

<i>Mertensiella luschani</i> (<i>Salamandra luschani</i>)	<i>Lampetra fluviatilis</i> (V) (paitsi suomalaiset ja ruotsalaiset populaatiot)
* <i>Salamandra aurorae</i> (<i>Salamandra atra aurorae</i>)	<i>Lampetra planeri</i> (o) (paitsi virolaiset, suomalaiset ja ruotsalaiset populaatiot)
<i>Salamandrina terdigitata</i>	<i>Lethenteron zanandreae</i> (V)
<i>Triturus carnifex</i> (<i>Triturus cristatus carnifex</i>)	<i>Petromyzon marinus</i> (o) (paitsi ruotsalaiset populaatiot)
<i>Triturus cristatus</i> (<i>Triturus cristatus cristatus</i>)	ACIPENSERIFORMES
<i>Triturus dobrogicus</i> (<i>Triturus cristatus dobrogicus</i>)	Acipenseridae
<i>Triturus karelinii</i> (<i>Triturus cristatus karelinii</i>)	* <i>Acipenser naccarii</i>
<i>Triturus montandoni</i>	* <i>Acipenser sturio</i>
<i>Triturus vulgaris ampelensis</i>	CLUPEIFORMES
Proteidae	Clupeidae
* <i>Proteus anguinus</i>	<i>Alosa</i> spp. (V)
Plethodontidae	SALMONIFORMES
<i>Hydromantes (Speleomantes) ambrosii</i>	Salmonidae
<i>Hydromantes (Speleomantes) flavus</i>	<i>Hucho hucho</i> (luonnonpopulaatiot) (V)
<i>Hydromantes (Speleomantes) genei</i>	<i>Salmo macrostigma</i> (o)
<i>Hydromantes (Speleomantes) imperialis</i>	<i>Salmo marmoratus</i> (o)
<i>Hydromantes (Speleomantes) strinatii</i>	<i>Salmo salar</i> (ainoastaan makeassa vedessä) (V) (paitsi suomalaiset populaatiot)
<i>Hydromantes (Speleomantes) supramontis</i>	<i>Salmothymus obtusirostris</i> (o)
ANURA	Coregonidae
Discoglossidae	* <i>Coregonus oxyrhynchus</i> (Pohjanmeren eräiden alueiden anadromiset populaatiot)
* <i>Alytes muletensis</i>	Umbridae
<i>Bombina bombina</i>	<i>Umbra krameri</i> (o)
<i>Bombina variegata</i>	CYPRINIFORMES
<i>Discoglossus galganoi</i> (mukaan lukien <i>Discoglossus "jeanneae"</i>)	Cyprinidae
<i>Discoglossus montalentii</i>	<i>Alburnus albidus</i> (o) (<i>Alburnus vulturius</i>)
<i>Discoglossus sardus</i>	<i>Aulopyge huegelii</i> (o)
Ranidae	<i>Anaecypris hispanica</i>
<i>Rana latastei</i>	<i>Aspius aspius</i> (V) (paitsi suomalaiset populaatiot)
Pelobatidae	<i>Barbus comiza</i> (V)
* <i>Pelobates fuscus insubricus</i>	<i>Barbus meridionalis</i> (V)
KALAT	<i>Barbus plebejus</i> (V)
PETROMYZONIFORMES	<i>Chalcalburnus chalcoides</i> (o)
Petromyzonidae	<i>Chondrostoma genei</i> (o)
<i>Eudontomyzon</i> spp. (o)	<i>Chondrostoma knerii</i> (o)
	<i>Chondrostoma lusitanicum</i> (o)
	<i>Chondrostoma phoxinus</i> (o)
	<i>Chondrostoma polylepis</i> (o) (mukaan lukien <i>C. willkommii</i>)
	<i>Chondrostoma soetta</i> (o)
	<i>Chondrostoma toxostoma</i> (o)

▼ M4

<i>Gobio albipinnatus</i> (o)	<i>Sabanejewia larvata</i> (o) (<i>Cobitis larvata</i> ja <i>Cobitis conspersa</i>)
<i>Gobio kessleri</i> (o)	
<i>Gobio uranoscopus</i> (o)	SILURIFORMES
<i>Iberocypris palaciosi</i> (o)	Siluridae
* <i>Ladigesocypris ghigii</i> (o)	<i>Silurus aristotelis</i> (V)
<i>Leuciscus lucumonis</i> (o)	ATHERINIFORMES
<i>Leuciscus souffia</i> (o)	Cyprinodontidae
<i>Pelecus cultratus</i> (V)	<i>Aphanius iberus</i> (o)
<i>Phoxinellus</i> spp. (o)	<i>Aphanius fasciatus</i> (o)
* <i>Phoxinus phoxinus</i>	* <i>Valencia hispanica</i>
<i>Rhodeus sericeus amarus</i> (o)	* <i>Valencia letourneuxi</i> (<i>Valencia hispanica</i>)
<i>Rutilus pigus</i> (V)	PERCIFORMES
<i>Rutilus rubilio</i> (o)	Percidae
<i>Rutilus arcasii</i> (o)	<i>Gymnocephalus baloni</i>
<i>Rutilus macrolepidotus</i> (o)	<i>Gymnocephalus schraetzer</i> (V)
<i>Rutilus lemmingii</i> (o)	* <i>Romanichthys valsanicola</i>
<i>Rutilus frisii meidingeri</i> (V)	<i>Zingel</i> spp. ((o) paitsi <i>Zingel asper</i> ja <i>Zingel zingel</i> (V))
<i>Rutilus alburnoides</i> (o)	Gobiidae
<i>Scardinius graecus</i> (o)	<i>Knipowitschia croatica</i> (o)
<i>Squalius microlepis</i> (o)	<i>Knipowitschia (Padogobius) panizzae</i> (o)
<i>Squalius svallize</i> (o)	<i>Padogobius nigricans</i> (o)
Cobitidae	<i>Pomatoschistus canestrini</i> (o)
<i>Cobitis elongata</i> (o)	SCORPAENIFORMES
<i>Cobitis taenia</i> (o) (paitsi suomalaiset populaatiot)	Cottidae
<i>Cobitis trichonica</i> (o)	<i>Cottus gobio</i> (o) (paitsi suomalaiset populaatiot)
<i>Misgurnus fossilis</i> (o)	<i>Cottus petiti</i> (o)
<i>Sabanejewia aurata</i> (o)	

SELKÄRANGATTOMAT

NIVELJALKAISET	<i>Carabus hungaricus</i>
CRUSTACEA	* <i>Carabus menetriesi pacholei</i>
Decapoda	* <i>Carabus olympiae</i>
<i>Austropotamobius pallipes</i> (V)	<i>Carabus variolosus</i>
* <i>Austropotamobius torrentium</i> (V)	<i>Carabus zawadzskii</i>
Isopoda	<i>Cerambyx cerdo</i>
* <i>Armadillidium ghardalamensis</i>	<i>Corticaria planula</i> (o)
INSECTA	<i>Cucujus cinnaberinus</i>
Coleoptera	<i>Dorcadion fulvum cervae</i>
<i>Agathidium pulchellum</i> (o)	<i>Duvalius gebhardti</i>
<i>Bolbelasmus unicornis</i>	<i>Duvalius hungaricus</i>
<i>Boros schneideri</i> (o)	<i>Dytiscus latissimus</i>
<i>Buprestis splendens</i>	<i>Graphoderus bilineatus</i>
<i>Carabus hampei</i>	

▼ M4

<i>Leptodirus hochenwarti</i>	<i>Euphydryas (Eurodryas, Hypodryas) aurinia</i> (o)
<i>Limniscus violaceus</i> (o)	<i>Glyphipterix loricatella</i>
<i>Lucanus cervus</i> (o)	<i>Gortyna borelii lunata</i>
<i>Macrolea pubipennis</i> (o)	<i>Graellsia isabellae</i> (V)
<i>Mesosa myops</i> (o)	<i>Hesperia comma catena</i> (o)
<i>Morimus funereus</i> (o)	<i>Hypodryas maturna</i>
* <i>Osmoderma eremita</i>	<i>Leptidea morsei</i>
<i>Oxyporus mannerheimii</i> (o)	<i>Lignyopectera fumidaria</i>
<i>Pilemia tigrina</i>	<i>Lycaena dispar</i>
* <i>Phryganophilus ruficollis</i>	<i>Lycaena helle</i>
<i>Probaticus subrugosus</i>	<i>Maculinea nausithous</i>
<i>Propomacrus cypriacus</i>	<i>Maculinea teleius</i>
* <i>Pseudogaurotina excellens</i>	<i>Melanargia arge</i>
<i>Pseudoseriscius cameroni</i>	* <i>Nymphalis vaualbum</i>
<i>Pytho kolwensis</i>	<i>Papilio hospiton</i>
<i>Rhysodes sulcatus</i> (o)	<i>Phyllometra culminaria</i>
* <i>Rosalia alpina</i>	<i>Plebicula golgus</i>
<i>Stephanopachys linearis</i> (o)	<i>Polymixis rufocincta isolata</i>
<i>Stephanopachys substriatus</i> (o)	<i>Polyommatus eroides</i>
<i>Xyletinus tremulicola</i> (o)	<i>Proterebia afra dalmata</i>
Hemiptera	<i>Pseudophilotes bavius</i>
<i>Aradus angularis</i> (o)	<i>Xestia borealis</i> (o)
Lepidoptera	<i>Xestia brunneopicta</i> (o)
<i>Agriades glandon aquilo</i> (o)	* <i>Xylomoia strix</i>
<i>Arytrura musculus</i>	Mantodea
* <i>Callimorpha (Euplagia, Panaxia) quadripunctaria</i> (o)	<i>Apteromantis aptera</i>
<i>Catopta thrips</i>	Odonata
<i>Chondrosoma fiduciarium</i>	<i>Coenagrion hylas</i> (o)
<i>Clossiana improba</i> (o)	<i>Coenagrion mercuriale</i> (o)
<i>Coenonympha oedippus</i>	<i>Coenagrion ornatum</i> (o)
<i>Colias myrmidone</i>	<i>Cordulegaster heros</i>
<i>Cucullia mixta</i>	<i>Cordulegaster trinacriae</i>
<i>Dioszeghyana schmidtii</i>	<i>Gomphus graslinii</i>
<i>Erannis ankeraria</i>	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
<i>Erebia calcaria</i>	<i>Lindenia tetraphylla</i>
<i>Erebia christi</i>	<i>Macromia splendens</i>
<i>Erebia medusa polaris</i> (o)	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
<i>Eriogaster catax</i>	<i>Oxygastra curtisii</i>
	Orthoptera
	<i>Baetica ustulata</i>
	<i>Brachytrupes megacephalus</i>
	<i>Isophya costata</i>
	<i>Isophya harzi</i>

▼ **M4**

<i>Isophya stysi</i>	<i>Hygromia kovacsi</i>
<i>Myrmecophilus baronii</i>	<i>Idiomela (Helix) subplicata</i>
<i>Odontopodisma rubripes</i>	<i>Lampedusa imitatrix</i>
<i>Paracaloptenus caloptenoides</i>	* <i>Lampedusa melitensis</i>
<i>Pholidoptera transsylvanica</i>	<i>Leiostyla abbreviata</i>
<i>Stenobothrus (Stenobothrodes) eurasius</i>	<i>Leiostyla cassida</i>
ARACHNIDA	<i>Leiostyla corneocostata</i>
Pseudoscorpiones	<i>Leiostyla gibba</i>
<i>Anthrenochernes stellae</i> (o)	<i>Leiostyla lamellosa</i>
NILVIÄISET	* <i>Paladilhia hungarica</i>
GASTROPODA	<i>Sadleriana pannonica</i>
<i>Anisus vorticulus</i>	<i>Theodoxus transversalis</i>
<i>Caseolus calculus</i>	<i>Vertigo angustior</i> (o)
<i>Caseolus commixta</i>	<i>Vertigo genesii</i> (o)
<i>Caseolus sphaerula</i>	<i>Vertigo geyeri</i> (o)
<i>Chilostoma banaticum</i>	<i>Vertigo moulinsiana</i> (o)
<i>Discula leacockiana</i>	BIVALVIA
<i>Discula tabellata</i>	Unionoida
<i>Discus guerinianus</i>	<i>Margaritifera durrovensis (Margaritifera margaritifera)</i> (V)
<i>Elona quimperiana</i>	<i>Margaritifera margaritifera</i> (V)
<i>Geomalacus maculosus</i>	<i>Unio crassus</i>
<i>Geomitra moniziana</i>	Dreissenidae
<i>Gibbula nivosa</i>	<i>Congeria kusceri</i>
* <i>Helicopsis striata austriaca</i> (o)	

b) **KASVIT**

PTERIDOPHYTA	ISOETACEAE
ASPLENIACEAE	<i>Isoetes boryana</i> Durieu
<i>Asplenium jahandiezii</i> (Litard.) Rouy	<i>Isoetes malinverniana</i> Ces. & De Not.
<i>Asplenium adulterinum</i> Milde	MARSILEACEAE
BLECHNACEAE	<i>Marsilea batardae</i> Launert
<i>Woodwardia radicans</i> (L.) Sm.	<i>Marsilea quadrifolia</i> L.
DICKSONIACEAE	<i>Marsilea strigosa</i> Willd.
<i>Culcita macrocarpa</i> C. Presl	OPHIOGLOSSACEAE
DRYOPTERIDACEAE	<i>Botrychium simplex</i> Hitchc.
<i>Diplazium sibiricum</i> (Turcz. ex Kunze) Kurata	<i>Ophioglossum polyphyllum</i> A. Braun
* <i>Dryopteris corleyi</i> Fraser-Jenk.	GYMNOSPERMAE
<i>Dryopteris fragans</i> (L.) Schott	PINACEAE
HYMENOPHYLLACEAE	* <i>Abies nebrodensis</i> (Lojac.) Mattei
<i>Trichomanes speciosum</i> Willd.	ANGIOSPERMAE
	ALISMATACEAE
	* <i>Alisma wahlenbergii</i> (Holmberg) Juz.

▼ M4*Caldesia parnassifolia* (L.) Parl.*Luronium natans* (L.) Raf.

AMARYLLIDACEAE

Leucojum nicaeense Ard.*Narcissus asturiensis* (Jordan) Pugsley*Narcissus calcicola* Mendonça*Narcissus cyclamineus* DC.*Narcissus fernandesii* G. Pedro*Narcissus humilis* (Cav.) Traub* *Narcissus nevadensis* Pugsley*Narcissus pseudonarcissus* L. subsp. *nobilis* (Haw.) A. Fernandes*Narcissus scaberulus* Henriq.*Narcissus triandrus* L. subsp. *capax* (Salisb.) D. A. Webb.*Narcissus viridiflorus* Schousboe

ASCLEPIADACEAE

Vincetoxicum pannonicum (Borhidi) Holub

BORAGINACEAE

* *Anchusa crispa* Viv.*Echium russicum* J.F.Gemlin* *Lithodora nitida* (H. Ern) R. Fernandes*Myosotis lusitanica* Schuster*Myosotis rehsteineri* Wartm.*Myosotis retusifolia* R. Afonso*Omphalodes kuzinskyanae* Willk.* *Omphalodes littoralis* Lehm.* *Onosma tornensis* Javorka*Solenanthus albanicus* (Degen & al.) Degen & Baldacci* *Symphytum cycladense* Pawl.

CAMPANULACEAE

Adenophora lilifolia (L.) Ledeb.*Asyneuma giganteum* (Boiss.) Bornm.* *Campanula bohemica* Hruby* *Campanula gelida* Kovanda*Campanula romanica* Săvul.* *Campanula sabatia* De Not.* *Campanula serrata* (Kit.) Hendrych*Campanula zoysii* Wulfen*Jasione crispa* (Pourret) Samp. subsp. *serpentina* Pinto da Silva*Jasione lusitanica* A. DC.

CARYOPHYLLACEAE

Arenaria ciliata L. subsp. *pseudofrigida* Ostenf. & O.C. Dahl*Arenaria humifusa* Wahlenberg* *Arenaria nevadensis* Boiss. & Reuter*Arenaria provincialis* Chater & Halliday* *Cerastium alsinifolium* Tausch *Cerastium dinaricum* G.Beck & Szysz.*Dianthus arenarius* L. subsp. *arenarius** *Dianthus arenarius* subsp. *bohemicus* (Novak) O. Schwarz*Dianthus cintranus* Boiss. & Reuter subsp. *cintranus* Boiss. & Reuter* *Dianthus diutinus* Kit.* *Dianthus lumnitzeri* Wiesb.*Dianthus marizii* (Samp.) Samp.* *Dianthus moravicus* Kovanda* *Dianthus nitidus* Waldst. et Kit.*Dianthus plumarius* subsp. *regis-stephani* (Rapcs.) Baksay*Dianthus rupicola* Biv.* *Gypsophila papillosa* P. Porta*Herniaria algarvica* Chaudhri* *Herniaria latifolia* Lapeyr. subsp. *litardierei* Gamis*Herniaria lusitanica* (Chaudhri) subsp. *berlingiana* Chaudhri*Herniaria maritima* Link* *Minuartia smejkalii* Dvorakova*Moehringia jankae* Griseb. ex Janka*Moehringia lateriflora* (L.) Fenzl.*Moehringia tommasinii* Marches.*Moehringia villosa* (Wulfen) Fenzl*Petrocoptis grandiflora* Rothm.*Petrocoptis montsiciana* O. Bolos & Rivas Mart.*Petrocoptis pseudoviscosa* Fernández Casas*Silene furcata* Rafin. subsp. *angustiflora* (Rupr.) Walters* *Silene hicesiae* Brullo & Signorello*Silene hifacensis* Rouy ex Willk.* *Silene holzmanii* Heldr. ex Boiss.*Silene longicilia* (Brot.) Otth.

▼ M4

Silene mariana Pau

* *Silene orphanidis* Boiss

* *Silene rothmaleri* Pinto da Silva

* *Silene velutina* Pourret ex Loisel.

CHENOPODIACEAE

* *Bassia (Kochia) saxicola* (Guss.) A. J. Scott

* *Cremnophyton lanfrancoi* Brullo et Pavone

* *Salicornia veneta* Pignatti & Lausi

CISTACEAE

Cistus palhinhae Ingram

Halimium verticillatum (Brot.) Sennen

Helianthemum alypoides Losa & Rivas Goday

Helianthemum caput-felis Boiss.

* *Tuberaria major* (Willk.) Pinto da Silva & Rozeira

COMPOSITAE

* *Anthemis glaberrima* (Rech. f.) Greuter

Artemisia campestris L. subsp. *botnica* A.N. Lundström ex Kindb.

* *Artemisia granatensis* Boiss.

* *Artemisia laciniata* Willd.

Artemisia oelandica (Besser) Komaror

* *Artemisia pancicii* (Janka) Ronn.

* *Aster pyrenaicus* Desf. ex DC

* *Aster sorrentinii* (Tod) Lojac.

Carlina onopordifolia Besser

* *Carduus myriacanthus* Salzm. ex DC.

* *Centaurea alba* L. subsp. *heldreichii* (Halacsy) Dostal

* *Centaurea alba* L. subsp. *princeps* (Boiss. & Heldr.) Gugler

* *Centaurea akamantis* T. Georgiadis & G. Chatzikyriakou

* *Centaurea attica* Nyman subsp. *megarensis* (Halacsy & Hayek) Dostal

* *Centaurea balearica* J. D. Rodriguez

* *Centaurea borjae* Valdes-Berm. & Rivas Goday

* *Centaurea citricolor* Font Quer

Centaurea corymbosa Pourret

Centaurea gadorensis G. Blanca

* *Centaurea horrida* Badaro

Centaurea immanuelis-loewii Degen

Centaurea jankae Brandza

* *Centaurea kalambakensis* Freyn & Sint.

Centaurea kartschiana Scop.

* *Centaurea lactiflora* Halacsy

Centaurea micrantha Hoffmanns. & Link subsp. *herminii* (Rouy) Dostál

* *Centaurea niederi* Heldr.

* *Centaurea peucedanifolia* Boiss. & Orph.

* *Centaurea pinnata* Pau

Centaurea pontica Prodan & E. I. Nyárády

Centaurea pulvinata (G. Blanca) G. Blanca

Centaurea rothmalerana (Arènes) Dostál

Centaurea vicentina Mariz

Cirsium brachycephalum Juratzka

* *Crepis crocifolia* Boiss. & Heldr.

Crepis granatensis (Willk.) B. Blanca & M. Cueto

Crepis pusilla (Sommier) Merxmüller

Crepis tectorum L. subsp. *nigrescens*

Erigeron frigidus Boiss. ex DC.

* *Helichrysum melitense* (Pignatti) Brullo et al

Hymenostemma pseudanthesis (Kunze) Willd.

Hyoseris frutescens Brullo et Pavone

* *Jurinea cyanooides* (L.) Reichenb.

* *Jurinea fontqueri* Cuatrec.

* *Lamyropsis microcephala* (Moris) Dittrich & Greuter

Leontodon microcephalus (Boiss. ex DC.) Boiss.

Leontodon boryi Boiss.

* *Leontodon siculus* (Guss.) Finch & Sell

Leuzea longifolia Hoffmanns. & Link

Ligularia sibirica (L.) Cass.

* *Palaeocyanus crassifolius* (Bertoloni) Dostal

Santolina impressa Hoffmanns. & Link

Santolina semidentata Hoffmanns. & Link

Saussurea alpina subsp. *esthonica* (Baer ex Rupr) Kupffer

* *Senecio elodes* Boiss. ex DC.

Senecio jacobea L. subsp. *gotlandicus* (Neuman) Sterner

Senecio nevadensis Boiss. & Reuter

▼ M4

* *Serratula lycopifolia* (Vill.) A. Kern

Tephrosieris longifolia (Jacq.) Griseb et Schenk subsp. *moravica*

CONVOLVULACEAE

* *Convolvulus argyrothamnus* Greuter

* *Convolvulus fernandesii* Pinto da Silva & Teles

CRUCIFERAE

Alyssum pyrenaicum Lapeyr.

* *Arabis kennedyae* Meikle

Arabis sadina (Samp.) P. Cout.

Arabis scopoliana Boiss

* *Biscutella neustriaca* Bonnet

Biscutella vincentina (Samp.) Rothm.

Boleum asperum (Pers.) Desvaux

Brassica glabrescens Poldini

Brassica hilarionis Post

Brassica insularis Moris

* *Brassica macrocarpa* Guss.

Braya linearis Rouy

* *Cochlearia polonica* E. Fröhlich

* *Cochlearia tatrae* Borbas

* *Coincya rupestris* Rouy

* *Coronopus navasii* Pau

Crambe tataria Sebeok

* *Degenia velebitica* (Degen) Hayek

Diplotaxis ibicensis (Pau) Gómez-Campo

* *Diplotaxis siettiana* Maire

Diplotaxis vicentina (P. Cout.) Rothm.

Draba cacuminum Elis Ekman

Draba cinerea Adams

Draba doreri Heuffel.

Erucastrum palustre (Pirona) Vis.

* *Erysimum pienicum* (Zapal.) Pawl.

* *Iberis arbuscula* Runemark

Iberis procumbens Lange subsp. *microcarpa* Franco & Pinto da Silva

* *Jonopsidium acaule* (Desf.) Reichenb.

Jonopsidium savianum (Caruel) Ball ex Arcang.

Rhynchosinapis erucastrum (L.) Dandy ex Clapham subsp. *cintrana* (Coutinho) Franco & P. Silva (*Coincya cintrana* (P. Cout.) Pinto da Silva)

Sisymbrium cavanillesianum Valdés & Castro-viejo

Sisymbrium supinum L.

Thlaspi jankae A. Kern.

CYPERACEAE

Carex holostoma Drejer

* *Carex panormitana* Guss.

Eleocharis carniolica Koch

DIOSCOREACEAE

* *Borderea chouardii* (Gaussen) Heslot

DROSERACEAE

Aldrovanda vesiculosa L.

ELATINACEAE

Elatine gussonei (Sommier) Brullo et al

ERICACEAE

Rhododendron luteum Sweet

EUPHORBIACEAE

* *Euphorbia margalidiana* Kuhbier & Lewejohann

Euphorbia transtagana Boiss.

GENTIANACEAE

* *Centaurium rigualii* Esteve

* *Centaurium somedanum* Lainz

Gentiana ligustica R. de Vilm. & Chopinet

Gentianella anglica (Pugsley) E. F. Warburg

* *Gentianella bohemica* Skalicky

GERANIACEAE

* *Erodium astragaloides* Boiss. & Reuter

Erodium paularense Fernández-González & Izco

* *Erodium rupicola* Boiss.

GLOBULARIACEAE

* *Globularia stygia* Orph. ex Boiss.

GRAMINEAE

Arctagrostis latifolia (R. Br.) Griseb.

Arctophila fulva (Trin.) N. J. Anderson

Avenula hackelii (Henriq.) Holub

Bromus grossus Desf. ex DC.

Calamagrostis chalybaea (Laest.) Fries

Cinna latifolia (Trev.) Griseb.

Coleanthus subtilis (Tratt.) Seidl

Festuca brigantina (Markgr.-Dannenb.) Markgr.-Dannenb.

▼M4

- Festuca duriotagana* Franco & R. Afonso
- Festuca elegans* Boiss.
- Festuca henriquesii* Hack.
- Festuca summilusitana* Franco & R. Afonso
- Gaudinia hispanica* Stace & Tutin
- Holcus setiglumis* Boiss. & Reuter subsp. *duriensis* Pinto da Silva
- Micropyropsis tuberosa* Romero - Zarco & Cabezudo
- Poa granitica* Br.-Bl. subsp. *disparilis* (E. I. Nyárády) E. I. Nyárády
- * *Poa riphaea* (Ascher et Graebner) Fritsch
- Pseudarrhenatherum pallens* (Link) J. Holub
- Puccinellia phryganodes* (Trin.) Scribner + Merr.
- Puccinellia pungens* (Pau) Paunero
- * *Stipa austroitalica* Martinovsky
- * *Stipa bavarica* Martinovsky & H. Scholz
- Stipa danubialis* Dihoru & Roman
- * *Stipa styriaca* Martinovsky
- * *Stipa veneta* Moraldo
- * *Stipa zalesskii* Wilensky
- Trisetum subalpestre* (Hartman) Neuman
- GROSSULARIACEAE
- * *Ribes sardoum* Martelli
- HIPPURIDACEAE
- Hippuris tetraphylla* L. Fil.
- HYPERICACEAE
- * *Hypericum aciferum* (Greuter) N.K.B. Robson
- IRIDACEAE
- Crocus cyprius* Boiss. et Kotschy
- Crocus hartmannianus* Holmboe
- Gladiolus palustris* Gaud.
- Iris aphylla* L. subsp. *hungarica* Hegi
- Iris humilis* Georgi subsp. *arenaria* (Waldst. et Kit.) A. et D. Löve
- JUNCACEAE
- Juncus valvatus* Link
- Luzula arctica* Blytt
- LABIATAE
- Dracocephalum austriacum* L.
- * *Micromeria taygetea* P. H. Davis
- Nepeta dirphyha* (Boiss.) Heldr. ex Halacsy
- * *Nepeta sphaciotica* P. H. Davis
- Origanum dictamnus* L.
- Phlomis brevibracteata* Turril
- Phlomis cypria* Post
- Salvia veneris* Hedge
- Sideritis cypria* Post
- Sideritis incana* subsp. *glauca* (Cav.) Malagar-riga
- Sideritis javalambrensis* Pau
- Sideritis serrata* Cav. ex Lag.
- Teucrium lepicephalum* Pau
- Teucrium turredanum* Losa & Rivas Goday
- * *Thymus camphoratus* Hoffmanns. & Link
- Thymus carnosus* Boiss.
- * *Thymus lotocephalus* G. López & R. Morales (*Thymus cephalotos* L.)
- LEGUMINOSAE
- Anthyllis hystrix* Cardona, Contandr. & E. Sierra
- * *Astragalus algarbiensis* Coss. ex Bunge
- * *Astragalus aquilanus* Anzalone
- Astragalus centralpinus* Braun-Blanquet
- * *Astragalus macrocarpus* DC. subsp. *lefka-rensis*
- * *Astragalus maritimus* Moris
- Astragalus peterfii* Jáv.
- Astragalus tremolsianus* Pau
- * *Astragalus verrucosus* Moris
- * *Cytisus aeolicus* Guss. ex Lindl.
- Genista dorycnifolia* Font Quer
- Genista holopetala* (Fleischm. ex Koch) Bal-dacci
- Melilotus segetalis* (Brot.) Ser. subsp. *fallax* Franco
- * *Ononis hackelii* Lange
- Trifolium saxatile* All.
- * *Vicia bifoliolata* J.D. Rodríguez
- LENTIBULARIACEAE
- * *Pinguicula crystallina* Sm.
- Pinguicula nevadensis* (Lindb.) Casper
- LILIACEAE
- Allium grosii* Font Quer

▼M4

- * *Androcymbium rechingeri* Greuter
- * *Asphodelus bento-rainhae* P. Silva
- * *Chionodoxa lochia* Meikle in Kew Bull.
- Colchicum arenarium* Waldst. et Kit.
- Hyacinthoides vicentina* (Hoffmans. & Link) Rothm.
- * *Muscari gussonei* (Parl.) Tod.
- Scilla litardierei* Breist.
- * *Scilla morrisii* Meikle
- Tulipa cypria* Stapf
- Tulipa hungarica* Borbas
- LINACEAE
- * *Linum dolomiticum* Borbas
- * *Linum muelleri* Moris (*Linum maritimum muelleri*)
- LYTHRACEAE
- * *Lythrum flexuosum* Lag.
- MALVACEAE
- Kosteletzkya pentacarpos* (L.) Ledeb.
- NAJADACEAE
- Najas flexilis* (Willd.) Rostk. & W.L. Schmidt
- Najas tenuissima* (A. Braun) Magnus
- OLEACEAE
- Syringa josikaea* Jacq. Fil. ex Reichenb.
- ORCHIDACEAE
- Anacamptis urvilleana* Sommier et Caruana Gatto
- Calypso bulbosa* L.
- * *Cephalanthera cucullata* Boiss. & Heldr.
- Cypripedium calceolus* L.
- Dactylorhiza kalopissii* E. Nelson
- Gymnigritella runei* Teppner & Klein
- Himantoglossum adriaticum* Baumann
- Himantoglossum caprinum* (Bieb.) V. Koch
- Liparis loeselii* (L.) Rich.
- * *Ophrys kotschyi* H. Fleischm. et Soo
- * *Ophrys lunulata* Parl.
- Ophrys melitensis* (Salkowski) J. et P. Devillers-Terschuren
- Platanthera obtusata* (Pursh) subsp. *oligantha* (Turez.) Hulten
- OROBANCHACEAE
- Orobanche densiflora* Salzm. ex Reut.
- PAEONIACEAE
- Paeonia cambessedesii* (Willk.) Willk.
- Paeonia clusii* F.C. Stern subsp. *rhodia* (Stearn) Tzanoudakis
- Paeonia officinalis* L. subsp. *banatica* (Rachel) Soo
- Paeonia parnassica* Tzanoudakis
- PALMAE
- Phoenix theophrasti* Greuter
- PAPAVERACEAE
- Corydalis gotlandica* Lidén
- Papaver laestadianum* (Nordh.) Nordh.
- Papaver radicum* Rottb. subsp. *hyperboreum* Nordh.
- PLANTAGINACEAE
- Plantago algarbiensis* Sampaio (*Plantago bracteosa* (Willk.) G. Sampaio)
- Plantago almogravensis* Franco
- PLUMBAGINACEAE
- Armeria berlengensis* Daveau
- * *Armeria helodes* Martini & Pold
- Armeria neglecta* Girard
- Armeria pseudarmeria* (Murray) Mansfeld
- * *Armeria rouyana* Daveau
- Armeria soleirolii* (Duby) Godron
- Armeria velutina* Welw. ex Boiss. & Reuter
- Limonium dodartii* (Girard) O. Kuntze subsp. *lusitanicum* (Daveau) Franco
- * *Limonium insulare* (Beg. & Landi) Arrig. & Diana
- Limonium lanceolatum* (Hoffmans. & Link) Franco
- Limonium multiflorum* Erben
- * *Limonium pseudolaetum* Arrig. & Diana
- * *Limonium strictissimum* (Salzmann) Arrig.
- POLYGONACEAE
- Persicaria foliosa* (H. Lindb.) Kitag.
- Polygonum praelongum* Coode & Cullen
- Rumex rupestris* Le Gall
- PRIMULACEAE
- Androsace mathildae* Levier

▼ M4*Androsace pyrenaica* Lam.* *Cyclamen fatrense* Halda et Sojak* *Primula apennina* Widmer*Primula carniolica* Jacq.*Primula nutans* Georgi*Primula palinuri* Petagna*Primula scandinavica* Bruun*Soldanella villosa* Darracq.

RANUNCULACEAE

* *Aconitum corsicum* Gay (*Aconitum napellus* subsp. *corsicum*)*Aconitum firmum* (Reichenb.) Neilr subsp. *moravicum* Skalicky*Adonis distorta* Ten.*Aquilegia bertolonii* Schott*Aquilegia kitaibelii* Schott* *Aquilegia pyrenaica* D.C. subsp. *cazorlensis* (Heywood) Galiano* *Consolida samia* P.H. Davis* *Delphinium caseyi* B.L. Burt*Pulsatilla grandis* Wenderoth*Pulsatilla patens* (L.) Miller* *Pulsatilla pratensis* (L.) Miller subsp. *hungarica* Soo* *Pulsatilla slavica* G. Reuss.* *Pulsatilla subslavica* Futak ex Golia-sova*Pulsatilla vulgaris* Hill. subsp. *gotlandica* (Johanss.) Zaemelis & Paegle*Ranunculus kykkoensis* Meikle*Ranunculus lapponicus* L.* *Ranunculus weyleri* Mares

RESEDACEAE

* *Reseda decursiva* Forssk.

ROSACEAE

Agrimonia pilosa Ledebour*Potentilla delphinensis* Gren. & Godron*Potentilla emilii-popii* Nyárády* *Pyrus magyarica* Terpo*Sorbus teodorii* Liljefors

RUBIACEAE

Galium cracoviense Ehrend.* *Galium litorale* Guss.*Galium moldavicum* (Dobrescu) Franco* *Galium sudeticum* Tausch* *Galium viridiflorum* Boiss. & Reuter

SALICACEAE

Salix salvifolia Brot. subsp. *australis* Franco

SANTALACEAE

Thesium ebracteatum Hayne

SAXIFRAGACEAE

Saxifraga berica (Beguinet) D.A. Webb*Saxifraga florulenta* Moretti*Saxifraga hirculus* L.*Saxifraga osloënsis* Knaben*Saxifraga tombeanensis* Boiss. ex Engl.

SCROPHULARIACEAE

Antirrhinum charidemi Lange*Chaenorrhinum serpyllifolium* (Lange) Lange subsp. *lusitanicum* R. Fernandes* *Euphrasia genargentea* (Feoli) Diana*Euphrasia marchesettii* Wettst. ex Marches.*Linaria algarviana* Chav.*Linaria coutinhoi* Valdés*Linaria loeselii* Schweigger* *Linaria ficalhoana* Rouy*Linaria flava* (Poiret) Desf.* *Linaria hellenica* Turrill*Linaria pseudolaxiflora* Lojacono* *Linaria ricardoi* Cout.*Linaria tonzigii* Lona* *Linaria tursica* B. Valdés & Cabezudo*Odontites granatensis* Boiss.* *Pedicularis sudetica* Willd.*Rhinanthus oesilensis* (Ronniger & Saarsoo) Vassilcz*Tozzia carpathica* Wol.*Verbascum litigiosum* Samp.*Veronica micrantha* Hoffmanns. & Link* *Veronica oetaea* L.-A. Gustavsson

SOLANACEAE

* *Atropa baetica* Willk.

THYMELAEACEAE

* *Daphne arbuscula* Celak

▼M4

Daphne petraea Leybold* *Daphne rodriguezii* Texidor

ULMACEAE

Zelkova abelicea (Lam.) Boiss.

UMBELLIFERAE

* *Angelica heterocarpa* Lloyd*Angelica palustris* (Besser) Hoffm.* *Apium bermejoi* Llorens*Apium repens* (Jacq.) Lag.*Athamanta cortiana* Ferrarini* *Bupleurum capillare* Boiss. & Heldr.* *Bupleurum kakiskalae* Greuter*Eryngium alpinum* L.* *Eryngium viviparum* Gay* *Ferula sadleriana* Lebed.*Hladnikia pastinacifolia* Reichenb.* *Laserpitium longiradium* Boiss.* *Naufraga balearica* Constans & Cannon* *Oenanthe conioides* Lange*Petagnia saniculifolia* Guss.*Rouya polygama* (Desf.) Coincy* *Seseli intricatum* Boiss.*Seseli leucospermum* Waldst. et Kit*Thorella verticillatinundata* (Thore) Briq.

VALERIANACEAE

Centranthus trinervis (Viv.) Beguinot

VIOLACEAE

Viola delphinantha Boiss.* *Viola hispida* Lam.*Viola jaubertiana* Mares & Vigineix*Viola rupestris* F.W. Schmidt subsp. *relicta*
Jalas

ALEMMAT KASVIT

BRYOPHYTA

Bruchia vogesiaca Schwaegr. (o)*Bryhnia novae-angliae* (Sull & Lesq.)
Grout (o)* *Bryoerythrophyllum campylocarpum*
(C. Müll.) Crum. (*Bryoerythrophyllum*
machadoanum (Sergio) M. O. Hill) (o)*Buxbaumia viridis* (Moug.) Moug. &
Nestl. (o)*Cephalozia macounii* (Aust.) Aust. (o)*Cynodontium suecicum* (H. Arn. & C.
Jens.) I. Hag. (o)*Dichelyma capillaceum* (Dicks) Myr. (o)*Dicranum viride* (Sull. & Lesq.) Lindb.
(o)*Distichophyllum carinatum* Dix. & Nich.
(o)*Drepanocladus (Hamatocaulis) vernico-*
sus (Mitt.) Warnst. (o)*Encalypta mutica* (I. Hagen) (o)*Hamatocaulis lapponicus* (Norrh.) Hede-
näs (o)*Herzogiella turfacea* (Lindb.) I. Wats. (o)*Hygrohypnum montanum* (Lindb.) Broth. (o)*Jungermannia handelii* (Schiffn.) Amak. (o)*Mannia triandra* (Scop.) Grolle (o)* *Marsupella profunda* Lindb. (o)*Meesia longiseta* Hedw. (o)*Nothothylas orbicularis* (Schwein.) Sull. (o)*Ochyraea tatrensis* Vana (o)*Orthothecium lapponicum* (Schimp.) C. Hartm.
(o)*Orthotrichum rogeri* Brid. (o)*Petalophyllum ralfsii* (Wils.) Nees & Gott. (o)*Plagiomnium drummondii* (Bruch & Schimp.)
T. Kop. (o)*Riccia breidleri* Jur. (o)*Riella helicophylla* (Bory & Mont.) Mont. (o)*Scapania massolongi* (K. Müll.) K. Müll. (o)*Sphagnum pylaisii* Brid. (o)*Tayloria rudolphiana* (Garov) B. & S. (o)*Tortella rigens* (N. Alberts) (o)

MAKARONESIAN LAJIT

PTERIDOPHYTA

HYMENOPHYLLACEAE

Hymenophyllum maderensis Gibby &
Lovis

DRYOPTERIDACEAE

* *Polystichum drepanum* (Sw.) C. Presl.

ISOETACEAE

Isoetes azorica Durieu & Paiva ex Milde

▼M4

MARSILEACEAE

* *Marsilea azorica* Launert & Paiva

ANGIOSPERMAE

ASCLEPIADACEAE

Caralluma burchardii N. E. Brown

* *Ceropegia chrysantha* Svent.

BORAGINACEAE

Echium candicans L. fil.

* *Echium gentianoides* Webb & Coincy

Myosotis azorica H. C. Watson

Myosotis maritima Hochst. in Seub.

CAMPANULACEAE

* *Azorina vidalii* (H. C. Watson) Feer

Musschia aurea (L. f.) DC.

* *Musschia wollastonii* Lowe

CAPRIFOLIACEAE

* *Sambucus palmensis* Link

CARYOPHYLLACEAE

Spergularia azorica (Kindb.) Lebel

CELASTRACEAE

Maytenus umbellata (R. Br.) Mabb.

CHENOPODIACEAE

Beta patula Ait.

CISTACEAE

Cistus chinamadensis Banares & Romero

* *Helianthemum bystropogophyllum* Svent.

COMPOSITAE

Andryala crithmifolia Ait.

* *Argyranthemum lidii* Humphries

Argyranthemum thalassophyllum (Svent.) Hump.

Argyranthemum winterii (Svent.) Humphries

* *Atractylis arbuscula* Svent. & Michaelis

Atractylis preauxiana Schultz.

Calendula maderensis DC.

Cheirolophus duranii (Burchard) Holub

Cheirolophus ghomerytus (Svent.) Holub

Cheirolophus junonianus (Svent.) Holub

Cheirolophus massonianus (Lowe) Hansen & Sund.

Cirsium latifolium Lowe

Helichrysum gossypinum Webb

Helichrysum monogynum Burt & Sund.

Hypochoeris oligocephala (Svent. & Bramw.) Lack

* *Lactuca watsoniana* Trel.

* *Onopordum nogalesii* Svent.

* *Onopordum carduelinum* Bolle

* *Pericallis hadrosoma* (Svent.) B. Nord.

Phagnalon benettii Lowe

Stemmacantha cynaroides (Chr. Son. in Buch) Ditt

Sventenia bupleuroides Font Quer

* *Tanacetum ptarmiciflorum* Webb & Berth

CONVOLVULACEAE

* *Convolvulus caput-medusae* Lowe

* *Convolvulus lopez-socasii* Svent.

* *Convolvulus massonii* A. Dietr.

CRASSULACEAE

Aeonium gomeraense Praeger

Aeonium saundersii Bolle

Aichryson dumosum (Lowe) Praeg.

Monanthes wildpretii Banares & Scholz

Sedum brissemoretii Raymond-Hamet

CRUCIFERAE

* *Crambe arborea* Webb ex Christ

Crambe laevigata DC. ex Christ

* *Crambe sventenii* R. Petters ex Bramwell & Sund.

* *Parolinia schizogynoides* Svent.

Sinapidendron rupestre (Ait.) Lowe

CYPERACEAE

Carex malato-belizii Raymond

DIPSACACEAE

Scabiosa nitens Roemer & J. A. Schultes

ERICACEAE

Erica scoparia L. subsp. *azorica* (Hochst.) D. A. Webb

EUPHORBIACEAE

* *Euphorbia handiensis* Burchard

Euphorbia lambii Svent.

Euphorbia stygiana H. C. Watson

GERANIACEAE

* *Geranium maderense* P. F. Yeo

GRAMINEAE

Deschampsia maderensis (Haeck. & Born.) Buschm.

Phalaris maderensis (Menezes) Menezes

▼ M4

GLOBULARIACEAE

- * *Globularia ascanii* D. Bramwell & Kunkel
- * *Globularia sarcophylla* Svent.

LABIATAE

- * *Sideritis cystosiphon* Svent.
- * *Sideritis discolor* (Webb ex de Noe) Bolle
- Sideritis infernalis* Bolle
- Sideritis marmorea* Bolle
- Teucrium abutiloides* L'Hér.
- Teucrium betonicum* L'Hér.

LEGUMINOSAE

- * *Anagyris latifolia* Brouss. ex. Willd.
- Anthyllis lemnniana* Lowe
- * *Dorycnium spectabile* Webb & Berthel
- * *Lotus azoricus* P. W. Ball
- Lotus callis-viridis* D. Bramwell & D. H. Davis
- * *Lotus kunkelii* (E. Chueca) D. Bramwell & al.
- * *Teline rosmarinifolia* Webb & Berthel.
- * *Teline salsoloides* Arco & Acebes.
- Vicia dennesiana* H. C. Watson

LILIACEAE

- * *Androcymbium psammophilum* Svent.
- Scilla maderensis* Menezes
- Semele maderensis* Costa

LORANTHACEAE

- Arceuthobium azoricum* Wiens & Hawksw.

MYRICACEAE

- * *Myrica rivas-martinezii* Santos.

OLEACEAE

- Jasminum azoricum* L.
- Picconia azorica* (Tutin) Knobl.

ORCHIDACEAE

- Goodyera macrophylla* Lowe

PITTOSPORACEAE

- * *Pittosporum coriaceum* Dryand. ex. Ait.

PLANTAGINACEAE

- Plantago malato-belizii* Lawalree

PLUMBAGINACEAE

- * *Limonium arborescens* (Brouss.) Kuntze
- Limonium dendroides* Svent.

- * *Limonium spectabile* (Svent.) Kunkel & Sunding

- * *Limonium sventenii* Santos & Fernández Galván

POLYGONACEAE

- Rumex azoricus* Rech. fil.

RHAMNACEAE

- Frangula azorica* Tutin

ROSACEAE

- * *Bencomia brachystachya* Svent.
- Bencomia sphaerocarpa* Svent.
- * *Chamaemeles coriacea* Lindl.
- Dendriopoterium pulidoi* Svent.
- Marcetella maderensis* (Born.) Svent.
- Prunus lusitanica* L. subsp. *azorica* (Mouillef.) Franco
- Sorbus maderensis* (Lowe) Dode

SANTALACEAE

- Kunkeliella subsucculenta* Kammer

SCROPHULARIACEAE

- * *Euphrasia azorica* H.C. Watson
- Euphrasia grandiflora* Hochst. in Seub.
- * *Isoplexis chalcantha* Svent. & O'Shanahan
- Isoplexis isabelliana* (Webb & Berthel.) Masferrer

- Odontites holliana* (Lowe) Benth.

- Sibthorpia peregrina* L.

SOLANACEAE

- * *Solanum lidii* Sunding

UMBELLIFERAE

- Ammi trifoliatum* (H.C. Watson) Trelease
- Bupleurum handiense* (Bolle) Kunkel
- Chaerophyllum azoricum* Trelease
- Ferula latipinna* Santos
- Melanoselinum decipiens* (Schrader & Wendl.) Hoffm.
- Monizia edulis* Lowe

▼ M4

Oenanthe divaricata (R. Br.) Mabb.

VIOLACEAE

Sanicula azorica Guthnick ex Seub.

Viola paradoxa Lowe

ALEMMAT KASVIT

BRYOPHYTA

* *Echinodium spinosum* (Mitt.) Jur. (o)

* *Thamnobryum fernandesii* Sergio (o).

▼B*LIITE III***YHTEISÖN TÄRKEIKSI PITÄMIKSI ALUEIKSI SOVELTUVIEN ALUEIDEN JA ERITYISTEN SUOJELUTOIMIEN ALUEIDEN VALINTAPERUSTEET**

1 VAIHE: Kansallinen arviointi alueiden suhteellisesta merkityksestä kullekin liitteessä I mainitulle luontotyyppille ja kullekin liitteessä II mainitulle lajille (mukaan lukien ensisijaisesti suojeltavat luontotyypit ja ensisijaisesti suojeltavat lajit)

A *Alueen arviointiperusteet liitteessä I mainitun luontotyypin osalta*

- a) Luontotyypin edustavuus kyseisellä alueella.
- b) Luontotyypin pinta-ala verrattuna kyseisen luontotyypin kokonaispinta-alaan kansallisella alueella.
- c) Kyseisen luontotyypin rakenteen ja toimintojen suojeluaste sekä mahdollisuudet palauttaa alkuperäinen tila.
- d) Yleisarviointi alueen merkityksestä kyseisen luontotyypin suojelulle.

B *Alueen arviointiperusteet jonkin liitteessä II mainitun lajin osalta*

- a) Alueella elävän lajin kannan koko ja tiheys verrattuna kansallisen alueen muihin kantoihin.
- b) Kyseisen lajin ja sen elvyttämismahdollisuuksien kannalta tärkeiden elinympäristötekijöiden suojeluaste.
- c) Alueella elävän kannan eristyneisyys verrattuna lajin luontaiseen levinneisyyteen.
- d) Yleisarviointi alueen merkityksestä kyseisen lajin suojelulle.

C Jäsenvaltiot luokittelevat näiden perusteiden mukaan alueet, joiden ne kansallisessa luettelossaan ehdottavat soveltuvan yhteisön tärkeiksi pitämiksi alueiksi sen mukaan, mikä niiden suhteellinen merkitys on jonkin liitteessä I mainitun luontotyypin tai liitteessä II mainitun lajin suojelulle.

D Luettelossa osoitetaan ne alueet, joilla on jäsenvaltioiden edellä A ja B kohdan perusteiden mukaan valitsemat ensisijaisesti suojeltavat luontotyypit ja ensisijaisesti suojeltavat lajit.

2 VAIHE: Arviointi kansallisten luetteloiden sisältämien alueiden tärkeydestä yhteisölle

1 Kaikki jäsenvaltioiden 1 vaiheessa yksilöimät alueet, joilla on ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi ja/tai laji, katsotaan yhteisön tärkeiksi pitämiksi alueiksi.

▼B

- 2 Arvioitaessa jäsenvaltioiden luetteloihin sisältyvien muiden alueiden tärkeyttä yhteisön kannalta, esimerkiksi sitä, miten ne vaikuttavat liitteessä I mainitun luontotyyppin tai liitteessä II mainitun lajin suotuisan suojelutason säilyttämiseen tai ennalleen saattamiseen ja/tai Natura 2000:n yhtenäisyyteen, otetaan huomioon seuraavat seikat:
- a) alueen suhteellinen merkitys kansallisella tasolla,
 - b) alueen maantieteellinen sijainti liitteessä II mainittujen lajien muuttoreitteihin nähden sekä se, kuuluuko alue molemmiin puolin yhteisömaiden yhtä tai useampaa yhteistä rajaa sijaitsevaan yhtenäiseen ekosysteemiin,
 - c) alueen kokonaispinta-ala,
 - d) liitteessä I mainittujen luontotyyppien ja liitteessä II mainittujen lajien lukumäärä alueella,
 - e) alueen yleinen ekologinen merkitys kyseisille luonnonmaantieteellisille alueille ja/tai koko 2 artiklassa mainitulle alueelle, sekä alueen ominaisuuksien luonteenomaisten tai ainutlaatuisten piirteiden että niiden toisiinsa liittymisen kannalta.

▼M4

LIITE IV

YHTEISÖN TÄRKEINÄ PITÄMÄT ELÄIN- JA KASVILAJIT, JOTKA EDELLYTTÄVÄT TIUKKAA SUOJELUA

Tässä liitteessä luetellut lajit on merkitty:

— lajin tai alalajin nimellä, taikka

— lajin korkeamman luokitusjärjestelmän mukaan tai kyseisen luokitusjärjestelmän tietyn osan mukaan.

Lyhennys ”spp.” heimon tai suvun jäljessä tarkoittaa kaikkia kyseiseen heimoon tai lajiin kuuluvia lajeja.

a) ELÄIMET

SELKÄRANKAISET

NISÄKKÄÄT	Microtidae
INSECTIVORA	<i>Dinaromys bogdanovi</i>
Erinaceidae	<i>Microtus cabreræ</i>
<i>Erinaceus algirus</i>	<i>Microtus oeconomus arenicola</i>
Soricidae	<i>Microtus oeconomus mehelyi</i>
<i>Crocidura canariensis</i>	<i>Microtus tatricus</i>
<i>Crocidura sicula</i>	Zapodidae
Talpidae	<i>Sicista betulina</i>
<i>Galemys pyrenaicus</i>	<i>Sicista subtilis</i>
MICROCHIROPTERA	Hystricidae
Kaikki lajit	<i>Hystrix cristata</i>
MEGACHIROPTERA	CARNIVORA
Pteropodidae	Canidae
<i>Rousettus aegyptiacus</i>	<i>Alopex lagopus</i>
RODENTIA	<i>Canis lupus</i> (paitsi kreikkalaiset populaatiot 39:nneen leveyspiiriin pohjoispuolella; virolaiset populaatiot, espanjalaiset populaatiot Dueron pohjoispuolella; bulgarialaiset, latvialaiset, liettualaiset, puolalaiset ja slovakialaiset populaatiot sekä suomalaiset populaatiot poronhoitoalueella, joka on määritelty 14 päivänä syyskuuta 1990 annetun Suomen poronhoitolain 848/90 2 §:ssä)
Gliridae	Ursidae
Kaikki lajit paitsi <i>Glis glis</i> ja <i>Eliomys quercinus</i>	<i>Ursus arctos</i>
Sciuridae	Mustelidae
<i>Marmota marmota latirostris</i>	<i>Lutra lutra</i>
<i>Pteromys volans (Sciuropterus ruscicus)</i>	<i>Mustela eversmannii</i>
<i>Spermophilus citellus (Citellus citellus)</i>	<i>Mustela lutreola</i>
<i>Spermophilus suslicus (Citellus suslicus)</i>	<i>Vormela peregusna</i>
<i>Sciurus anomalus</i>	Felidae
Castoridae	<i>Felis silvestris</i>
<i>Castor fiber</i> (paitsi virolaiset, latvialaiset, liettualaiset, puolalaiset, suomalaiset ja ruotsalaiset populaatiot)	<i>Lynx lynx</i> (paitsi virolainen populaatio)
Cricetidae	<i>Lynx pardinus</i>
<i>Cricetus cricetus</i> (paitsi unkarilaiset populaatiot)	
<i>Mesocricetus newtoni</i>	

▼ **M4**

Phocidae	<i>Dalmatolacerta oxycephala</i>
<i>Monachus monachus</i>	<i>Dinarolacerta mosorensis</i>
<i>Phoca hispida saimensis</i>	<i>Gallotia atlantica</i>
ARTIODACTYLA	<i>Gallotia galloti</i>
Cervidae	<i>Gallotia galloti insulanagae</i>
<i>Cervus elaphus corsicanus</i>	<i>Gallotia simonyi</i>
Bovidae	<i>Gallotia stehlini</i>
<i>Bison bonasus</i>	<i>Lacerta agilis</i>
<i>Capra aegagrus</i> (luonnonpopulaatiot)	<i>Lacerta bedriagae</i>
<i>Capra pyrenaica pyrenaica</i>	<i>Lacerta bonnali (Lacerta monticola)</i>
<i>Ovis gmelini musimon (Ovis ammon musimon)</i> (luonnonpopulaatiot – Korsika ja Sardinia)	<i>Lacerta monticola</i>
<i>Ovis orientalis ophion (Ovis gmelini ophion)</i>	<i>Lacerta danfordi</i>
<i>Rupicapra pyrenaica ornata (Rupicapra rupicapra ornata)</i>	<i>Lacerta dugesi</i>
<i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>	<i>Lacerta graeca</i>
<i>Rupicapra rupicapra tatica</i>	<i>Lacerta horvathi</i>
CETACEA	<i>Lacerta schreiberi</i>
Kaikki lajit	<i>Lacerta trilineata</i>
MATELJAT	<i>Lacerta viridis</i>
TESTUDINATA	<i>Lacerta vivipara pannonica</i>
Testudinidae	<i>Ophisops elegans</i>
<i>Testudo graeca</i>	<i>Podarcis erhardii</i>
<i>Testudo hermanni</i>	<i>Podarcis filfolensis</i>
<i>Testudo marginata</i>	<i>Podarcis hispanica atrata</i>
Cheloniidae	<i>Podarcis lilfordi</i>
<i>Caretta caretta</i>	<i>Podarcis melisellensis</i>
<i>Chelonia mydas</i>	<i>Podarcis milensis</i>
<i>Lepidochelys kempii</i>	<i>Podarcis muralis</i>
<i>Eretmochelys imbricata</i>	<i>Podarcis peloponnesiaca</i>
Derموchelyidae	<i>Podarcis pityusensis</i>
<i>Derموchelys coriacea</i>	<i>Podarcis sicula</i>
	<i>Podarcis taurica</i>
	<i>Podarcis tiliguerta</i>
	<i>Podarcis wagleriana</i>
	Scincidae
	<i>Ablepharus kitaibelii</i>
	<i>Chalcides bedriagai</i>
	<i>Chalcides ocellatus</i>
	<i>Chalcides sexlineatus</i>
	<i>Chalcides simonyi (Chalcides occidentalis)</i>
	<i>Chalcides viridianus</i>
	<i>Ophiomorus punctatissimus</i>
	Gekkonidae
	<i>Cyrtopodion kotschyi</i>
	<i>Phyllodactylus europaeus</i>
SAURIA	
Lacertidae	
<i>Algyroides fitzingeri</i>	
<i>Algyroides marchi</i>	
<i>Algyroides moreoticus</i>	
<i>Algyroides nigropunctatus</i>	

▼ **M4**

	<i>Tarentola angustimentalis</i>	<i>Euproctus asper</i>
	<i>Tarentola boettgeri</i>	<i>Euproctus montanus</i>
	<i>Tarentola delalandii</i>	<i>Euproctus platycephalus</i>
	<i>Tarentola gomerensis</i>	<i>Mertensiella luschani (Salamandra luschani)</i>
Agamidae		<i>Salamandra atra</i>
	<i>Stellio stellio</i>	<i>Salamandra aurorae</i>
Chamaeleontidae		<i>Salamandra lanzai</i>
	<i>Chamaeleo chamaeleon</i>	<i>Salamandrina terdigitata</i>
Anguidae		<i>Triturus carnifex (Triturus cristatus carnifex)</i>
	<i>Ophisaurus apodus</i>	<i>Triturus cristatus (Triturus cristatus cristatus)</i>
OPHIDIA		<i>Triturus italicus</i>
Colubridae		<i>Triturus karelinii (Triturus cristatus karelinii)</i>
	<i>Coluber caspius</i>	<i>Triturus marmoratus</i>
	<i>Coluber cypriensis</i>	<i>Triturus montandoni</i>
	<i>Coluber hippocrepis</i>	<i>Triturus vulgaris ampelensis</i>
	<i>Coluber jugularis</i>	Proteidae
	<i>Coluber laurenti</i>	<i>Proteus anguinus</i>
	<i>Coluber najadum</i>	Plethodontidae
	<i>Coluber nummifer</i>	<i>Hydromantes (Speleomantes) ambrosii</i>
	<i>Coluber viridiflavus</i>	<i>Hydromantes (Speleomantes) flavus</i>
	<i>Coronella austriaca</i>	<i>Hydromantes (Speleomantes) genei</i>
	<i>Eirenis modesta</i>	<i>Hydromantes (Speleomantes) imperialis</i>
	<i>Elaphe longissima</i>	<i>Hydromantes (Speleomantes) strinatii (Hydromantes (Speleomantes) italicus)</i>
	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	<i>Hydromantes (Speleomantes) supramontis</i>
	<i>Elaphe situla</i>	ANURA
	<i>Natrix natrix cetti</i>	Discoglossidae
	<i>Natrix natrix corsa</i>	<i>Alytes cisternasii</i>
	<i>Natrix natrix cypriaca</i>	<i>Alytes muletensis</i>
	<i>Natrix tessellata</i>	<i>Alytes obstetricans</i>
	<i>Telescopus falax</i>	<i>Bombina bombina</i>
Viperidae		<i>Bombina variegata</i>
	<i>Vipera ammodytes</i>	<i>Discoglossus galganoi (mukaan lukien Discoglossus "jeanneae")</i>
	<i>Macrovipera schweizeri (Vipera lebetina schweizeri)</i>	<i>Discoglossus montalentii</i>
	<i>Vipera seoanni (paitsi espanjalaiset populaatiot)</i>	<i>Discoglossus pictus</i>
	<i>Vipera ursinii</i>	<i>Discoglossus sardus</i>
	<i>Vipera xanthina</i>	Ranidae
Bioidae		<i>Rana arvalis</i>
	<i>Eryx jaculus</i>	<i>Rana dalmatina</i>
SAMMAKKOELÄIMET		<i>Rana graeca</i>
CAUDATA		<i>Rana iberica</i>
Salamandridae		<i>Rana italica</i>
	<i>Chioglossa lusitanica</i>	<i>Rana latastei</i>

▼ **M4**

Rana lessonae
 Pelobatidae
Pelobates cultripes
Pelobates fuscus
Pelobates syriacus

Bufonidae
Bufo calamita
Bufo viridis

Hylidae
Hyla arborea
Hyla meridionalis
Hyla sarda

KALAT

ACIPENSERIFORMES

Acipenseridae
Acipenser naccarii
Acipenser sturio

SALMONIFORMES

Coregonidae
Coregonus oxyrhynchus (Pohjanmeren eräiden alueiden anadromiset populaatiot, paitsi suomalaiset populaatiot)

CYPRINIFORMES

Cyprinidae
Anaecypris hispanica
Phoxinus phoxinus

ATHERINIFORMES

Cyprinodontidae
Valencia hispanica

PERCIFORMES

Percidae
Gymnocephalus baloni
Romanichthys valsanicola
Zingel asper

SELKÄRANGATTOMAT

NIVELJALKAISET

CRUSTACEA

Isopoda
Armadillidium ghardalensis

INSECTA

Coleoptera
Bolbelasmus unicornis
Buprestis splendens
Carabus hampei
Carabus hungaricus
Carabus olympiae
Carabus variolosus
Carabus zawadzskii
Cerambyx cerdo
Cucujus cinnaberinus
Dorcadion fulvum cervae
Duvalius gebhardti
Duvalius hungaricus
Dytiscus latissimus
Graphoderus bilineatus
Leptodirus hochenwarti
Pilemia tigrina
Osmoderma eremita
Phryganophilus ruficollis
Probaticus subrugosus

Propomacrus cypriacus
Pseudogaurotina excellens
Pseudoseriscius cameroni
Pytho kolwensis
Rosalia alpina

Lepidoptera
Apatura metis
Arytrura musculus
Catopta thrips
Chondrosoma fiduciarium
Coenonympha hero
Coenonympha oedippus
Colias myrmidone
Cucullia mixta
Dioszeghyana schmidtii
Erannis ankeraria
Erebia calcaria
Erebia christi
Erebia sudetica
Eriogaster catax
Fabriciana elisa
Glyphipterix loricatella
Gortyna borelii lunata
Hypodryas maturna
Hyles hippophaes

▼ M4

	<i>Leptidea morsei</i>	<i>Isophya stysi</i>
	<i>Lignyoptera fumidaria</i>	<i>Myrmecophilus baronii</i>
	<i>Lopinga achine</i>	<i>Odontopodisma rubripes</i>
	<i>Lycaena dispar</i>	<i>Paracaloptenus caloptenoides</i>
	<i>Lycaena helle</i>	<i>Pholidoptera transsylvanica</i>
	<i>Maculinea arion</i>	<i>Saga pedo</i>
	<i>Maculinea nausithous</i>	<i>Stenobothrus (Stenobothrodes) eurasius</i>
	<i>Maculinea teleius</i>	ARACHNIDA
	<i>Melanargia arge</i>	Araneae
	<i>Nymphalis vaualbum</i>	<i>Macrothele calpeiana</i>
	<i>Papilio alexanor</i>	NILVIÄISET
	<i>Papilio hospiton</i>	GASTROPODA
	<i>Parnassius apollo</i>	<i>Anisus vorticulus</i>
	<i>Parnassius mnemosyne</i>	<i>Caseolus calculus</i>
	<i>Phyllometra culminaria</i>	<i>Caseolus commixta</i>
	<i>Plebicula golgus</i>	<i>Caseolus sphaerula</i>
	<i>Polymixis rufocincta isolata</i>	<i>Chilostoma banaticum</i>
	<i>Polyommatus eroides</i>	<i>Discula leacockiana</i>
	<i>Proserpinus proserpina</i>	<i>Discula tabellata</i>
	<i>Proterebia afra dalmata</i>	<i>Discula testudinalis</i>
	<i>Pseudophilotes bavius</i>	<i>Discula turricula</i>
	<i>Xylomoia strix</i>	<i>Discus defloratus</i>
	<i>Zerynthia polyxena</i>	<i>Discus guerinianus</i>
Mantodea		<i>Elona quimperiana</i>
	<i>Apteromantis aptera</i>	<i>Geomalacus maculosus</i>
Odonata		<i>Geomitra moniziana</i>
	<i>Aeshna viridis</i>	<i>Gibbula nivosa</i>
	<i>Cordulegaster heros</i>	<i>Hygromia kovacsi</i>
	<i>Cordulegaster trinacriae</i>	<i>Idiomela (Helix) subplicata</i>
	<i>Gomphus graslinii</i>	<i>Lampedusa imitatrix</i>
	<i>Leucorrhinia albifrons</i>	<i>Lampedusa melitensis</i>
	<i>Leucorrhinia caudalis</i>	<i>Leiostyla abbreviata</i>
	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	<i>Leiostyla cassida</i>
	<i>Lindenia tetraphylla</i>	<i>Leiostyla corneocostata</i>
	<i>Macromia splendens</i>	<i>Leiostyla gibba</i>
	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	<i>Leiostyla lamellosa</i>
	<i>Oxygastra curtisii</i>	<i>Paladilhia hungarica</i>
	<i>Stylurus flavipes</i>	<i>Patella ferruginea</i>
	<i>Sympecma braueri</i>	<i>Sadleriana pannonica</i>
Orthoptera		<i>Theodoxus prevostianus</i>
	<i>Baetica ustulata</i>	<i>Theodoxus transversalis</i>
	<i>Brachytrupes megacephalus</i>	BIVALVIA
	<i>Isophya costata</i>	Anisomyaria
	<i>Isophya harzi</i>	<i>Lithophaga lithophaga</i>

▼ **M4**

<i>Pinna nobilis</i>	Dreissenidae
Unionoidea	<i>Congerius kusceri</i>
<i>Margaritifera auricularia</i>	ECHINODERMATA
<i>Unio crassus</i>	Echinoidea
	<i>Centrostephanus longispinus</i>

b) **KASVIT**

Liitteessä IV oleva b kohta sisältää kaikki kasvilajit, jotka on lueteltu liitteessä II olevassa b kohdassa (*) ja sen lisäksi seuraavassa luetellut lajit.

PTERIDOPHYTA

ASPLENIACEAE

Asplenium hemionitis L.

ANGIOSPERMAE

AGAVACEAE

Dracaena draco (L.) L.

AMARYLLIDACEAE

Narcissus longispathus Pugsley

Narcissus triandrus L.

BERBERIDACEAE

Berberis maderensis Lowe

CAMPANULACEAE

Campanula morettiana Reichenb.

Physoplexis comosa (L.) Schur.

CARYOPHYLLACEAE

Moehringia fontqueri Pau

COMPOSITAE

Argyranthemum pinnatifidum (L.f.)
Lowe subsp. *succulentum* (Lowe) C. J.
Humphries

Helichrysum sibthorpii Rouy

Picris willkommii (Schultz Bip.) Nyman

Santolina elegans Boiss. ex DC.

Senecio caespitosus Brot.

Senecio lagascanus DC. subsp. *lusitani-*
cus (P. Cout.) Pinto da Silva

Wagenitzia lancifolia (Sieber ex Sprengel)
Dostal

CRUCIFERAE

Murbeckiella sousae Rothm.

EUPHORBIACEAE

Euphorbia nevadensis Boiss. & Reuter

GESNERIACEAE

Jankaea heldreichii (Boiss.) Boiss.

Ramonda serbica Pancic

IRIDACEAE

Crocus etruscus Parl.

Iris boissieri Henriq.

Iris marisca Ricci & Colasante

LABIATAE

Rosmarinus tomentosus Huber-Morath &
Maire

Teucrium charidemi Sandwith

Thymus capitellatus Hoffmanns. & Link

Thymus villosus L. subsp. *villosus* L.

LILIACEAE

Androcymbium europaeum (Lange) K. Richter

Bellevalia hackelli Freyn

Colchicum corsicum Baker

Colchicum cousturieri Greuter

Fritillaria conica Rix

Fritillaria drenovskii Degen & Stoy.

Fritillaria gussichiae (Degen & Doerfler) Rix

Fritillaria obliqua Ker-Gawl.

Fritillaria rhodocanakis Orph. ex Baker

Ornithogalum reverchonii Degen & Herv.-
Bass.

Scilla beirana Samp.

Scilla odorata Link

ORCHIDACEAE

Ophrys argolica Fleischm.

Orchis scopulorum Simsmerh.

Spiranthes aestivalis (Poiret) L. C. M. Richard

PRIMULACEAE

Androsace cylindrica DC.

(*) Lukuun ottamatta liitteessä II olevan b kohdan sammaleita.

▼ M4

<i>Primula glaucescens</i> Moretti	SCROPHULARIACEAE
<i>Primula spectabilis</i> Tratt.	<i>Antirrhinum lopesianum</i> Rothm.
RANUNCULACEAE	<i>Lindernia procumbens</i> (Krocker) Philcox
<i>Aquilegia alpina</i> L.	SOLANACEAE
SAPOTACEAE	<i>Mandragora officinarum</i> L.
<i>Sideroxylon marmulano</i> Banks ex Lowe	THYMELAEACEAE
SAXIFRAGACEAE	<i>Thymelaea broterana</i> P. Cout.
<i>Saxifraga cintrana</i> Kuzinsky ex Willk.	UMBELLIFERAE
<i>Saxifraga portosanctana</i> Boiss.	<i>Bunium brevifolium</i> Lowe
<i>Saxifraga presolanensis</i> Engl.	VIOLACEAE
<i>Saxifraga valdensis</i> DC.	<i>Viola athis</i> W. Becker
<i>Saxifraga vayredana</i> Luizet	<i>Viola cazorlensis</i> Gandoger

▼ **M3**

LIITE V

YHTEISÖN TÄRKEINÄ PITÄMÄT ELÄIN- JA KASVILAJIT, JOIDEN OTTAMINEN LUONNOSTA JA HYVÄKSIKÄYTTÖ VOI VAATIA HYÖDYNTÄMISEN SÄÄNTELYÄ

Tässä liitteessä luetellut lajit on merkitty:

- lajin tai alalajin nimellä, taikka
- lajin korkeamman luokitusjärjestelmän mukaan tai kyseisen luokitusjärjestelmän tietyn osan mukaan.

Lyhennys ”spp.” heimon tai suvun jäljessä tarkoittaa kaikkia kyseiseen heimoon tai lajiin kuuluvia lajeja.

a) **ELÄIMET***SELKÄRANKAISET***NISÄKKÄÄT****RODENTIA**

Castoridae

Castor fiber (suomalaiset, ruotsalaiset, latvialaiset, liettualaiset, virolaiset ja puolalaiset populaatiot)

Cricetidae

Cricetus cricetus (unkarilaiset populaatiot)

CARNIVORA

Canidae

Canis aureus

Canis lupus (espanjalaiset populaatiot Dueron pohjoispuolella, kreikkalaiset populaatiot 39:nneen leveyspiirin pohjoispuolella, suomalaiset populaatiot poronhoitoalueella, joka on määritelty 14 päivänä syyskuuta 1990 annetun Suomen poronhoitolain 848/90 2 pykälässä, bulgarialaiset, latvialaiset, liettualaiset, virolaiset, puolalaiset ja slovakialaiset populaatiot)

Mustelidae

Martes martes

Mustela putorius

Felidae

Lynx lynx (virolainen populaatio)

Phocidae

Kaikki lajit, joita ei mainita liitteessä IV

Viverridae

Genetta genetta

Herpestes ichneumon

DUPLICIDENTATA

Leporidae

Lepus timidus

▼ **M3****ARTIODACTYLA**

Bovidae

*Capra ibex**Capra pyrenaica* (paitsi *Capra pyrenaica pyrenaica*)*Rupicapra rupicapra* (paitsi *Rupicapra rupicapra balcanica*, *Rupicapra rupicapra ornata* ja *Rupicapra rupicapra tatraica*)**SAMMAKKOELÄIMET**

ANURA

Ranidae

*Rana esculenta**Rana perezi**Rana ridibunda**Rana temporaria***KALAT**

PETROMYZONIFORMES

Petromyzonidae

*Lampetra fluviatilis**Lethenteron zanandrai*

ACIPENSERIFORMES

Acipenseridae

Kaikki lajit, joita ei mainita liitteessä IV

CLUPEIFORMES

Clupeidae

Alosa spp.

SALMONIFORMES

Salmonidae

*Thymallus thymallus**Coregonus spp.* (paitsi *Coregonus oxyrhynchus* — Pohjanmeren eräiden alueiden anadromiset populaatiot)*Hucho hucho**Salmo salar* (ainoastaan makeassa vedessä)

CYPRINIFORMES

Cyprinidae

*Aspius aspius**Barbus spp.**Pelecus cultratus**Rutilus friesii meidingeri**Rutilus pigus*

▼ M3**SILURIFORMES**

Siluridae

*Silurus aristotelis***PERCIFORMES**

Percidae

*Gymnocephalus schraetzer**Zingel zingel***SELKÄRANGATTOMAT****COELENTERATA****CNIDARIA***Corallium rubrum***MOLLUSCA****GASTROPODA — STYLOMMATOPHORA***Helix pomatia***BIVALVIA — UNIONOIDA**

Margaritiferidae

Margaritifera margaritifera

Unionidae

*Microcondylaea compressa**Unio elongatulus***ANNELIDA****HIRUDINOIDEA — ARHYNCHOBDELLAE**

Hirudinidae

*Hirudo medicinalis***ARTHROPODA****CRUSTACEA — DECAPODA**

Astacidae

*Astacus astacus**Austropotamobius pallipes**Austropotamobius torrentium*

Scyllaridae

*Scyllarides latus***INSECTA — LEPIDOPTERA**

Saturniidae

*Graellsia isabellae*b) **KASVIT****ALGAE****RHODOPHYTA**

▼ **M3**

CORALLINACEAE

Lithothamnium coralloides Crouan frat.

Phymatholithon calcareum (Poll.) Adey & McKibbin

LICHENES

CLADONIACEAE

Cladonia L. subgenus *Cladina* (Nyl.) Vain.

BRYOPHYTA

MUSCI

LEUCOBRYACEAE

Leucobryum glaucum (Hedw.) AAngstr.

SPHAGNACEAE

Sphagnum L. spp. (except *Sphagnum pylaisii* Brid.)

PTERIDOPHYTA

Lycopodium spp.

ANGIOSPERMAE

AMARYLLIDACEAE

Galanthus nivalis L.

Narcissus bulbocodium L.

Narcissus juncifolius Lagasca

COMPOSITAE

Arnica montana L.

Artemisia eriantha Tem

Artemisia genipi Weber

Doronicum plantagineum L. subsp. *tournefortii* (Rouy) P. Cout.

Leuzea rhaponticoides Graells

CRUCIFERAE

Alyssum pintadasilvae Dudley.

Malcolmia lacera (L.) DC. subsp. *graccilima* (Samp.) Franco

Murbeckiella pinnatifida (Lam.) Rothm. subsp. *herminii* (Rivas-Martinez) Greuter & Burdet

GENTIANACEAE

Gentiana lutea L.

IRIDACEAE

Iris lusitanica Ker-Gawler

LABIATAE

Teucrium salviastrum Schreber subsp. *salviastrum* Schreber

▼ **M3**

LEGUMINOSAE

Anthyllis lusitanica Cullen & Pinto da Silva

Dorycnium pentaphyllum Scop. subsp. *transmontana* Franco

Ulex densus Welw. ex Webb.

LILIACEAE

Lilium rubrum Lmk

Ruscus aculeatus L.

PLUMBAGINACEAE

Armeria sampaio (Bernis) Nieto Feliner

ROSACEAE

Rubus genevieri Boreau subsp. *herminii* (Samp.) P. Cout.

SCROPHULARIACEAE

Anarrhinum longipedicelatum R. Fernandes

Euphrasia mendonçae Samp.

Scrophularia grandiflora DC. subsp. *grandiflora* DC.

Scrophularia berminii Hoffmanns & Link

Scrophularia sublyrata Brot.

▼B*LIITE VI***KIELLETYT PYYNTI- JA TAPPOMENETELMÄT JA -VÄLINEET
SEKÄ KULJETUSVÄLINEET****a) Valikoimattomat menetelmät****NISÄKKÄÄT**

- sokeiden tai runneltujen eläinten käyttäminen houkuttimina
- nauhurit
- sähköiset ja elektroniset tappo- tai tainutusvälineet
- keinovalolähteet
- peilit ja muut häikäisevät laitteet
- kohteita valaisevat laitteet
- yöllä ampumista varten tehdyt pimeänäkölaitteet, joissa on elektroninen kuvan suurennin tai kuvan muunnin
- räjähteet
- toiminnaltaan tai käyttötavaltaan valikoimattomat verkot
- toiminnaltaan tai käyttötavaltaan valikoimattomat loukut
- varsijouset
- myrkyt ja myrkky- tai nukutusyötit
- uloskaasuttaminen tai -savustaminen
- puoliautomaatti- tai automaattiaseet, joiden lippaaseen mahtuu enemmän kuin kaksi panosta

KALAT

- myrkyt
- räjähteet

b) Kuljetusmenetelmät

- lentokoneet
- moottoriajoneuvot